

บทที่ 3

สถานการณ์ทั่วไปของปัญหาคนขอทานในประเทศไทย

ในการศึกษาสภาพวิถีชีวิตและชุมชนของคนขอทานเขมรข้ามแดนในกรุงเทพมหานครนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงมูลเหตุหลักคั้งที่ทำให้เกิดการข้ามแดนเข้ามาเป็นคนขอทานจากเขมร โดยทำการค้นหาข้อมูลย้อนหลังเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในประเทศต้นทางและประเทศปลายทางในช่วงเวลากว่า 8 ปีที่ผ่านมา เชื่อมโยงเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเติบโตของคนขอทานข้ามแดนในเมืองไทย ตลอดจนปัจจัยภายนอกที่เกิดจากนโยบายระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจได้สำหรับการศึกษาในประเด็นดังกล่าวก็คือ การทำความเข้าใจถึงสภาพปัญหาคนขอทานในประเทศปลายทางซึ่งก็คือประเทศไทย อีกทั้งมุมมองและการยอมรับที่มีต่อ *คนขอทาน* ว่าเป็นอย่างไรเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางเดียวกันต่อวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขาเหล่านั้น

3.1 ขอทาน: การประสมประสานและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของสังคมชนบทกับเมือง

ในยุคสมัยที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นทุกวันนี้ อันเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยได้เปิดรับนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีมาใช้ ซึ่งนโยบายดังกล่าวถือเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่เอื้อต่อการผนวกประเทศเข้าสู่ตลาดโลก การที่ประเทศถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโลกช่วยให้ประโยชน์อยู่บ้างจากพลวัตของทุนนิยม และสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็ว พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เบื้องหลังความมหัศจรรย์ทางด้านเศรษฐกิจเช่นนี้เองได้สะท้อนบทบาทของชนชั้นกลางที่กำลังก่อตัวขึ้นใหม่ ในฐานะเป็นพลังที่มีบทบาทนำในสังคมไทย ชนชั้นกลางของไทยนั้นถือเป็นกลุ่มของคนรวยใหม่ ซึ่งสร้างผลกระทบอย่างมากมายต่อชีวิตในสังคมเมือง เพราะเป็นกลุ่มชนที่หมกมุ่นอยู่กับลัทธิบริโภคนิยมอย่างไม่รู้จัก และยังผลให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งให้กลายเป็นสินค้า ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุหรือด้านจิตวิญญาณก็ตาม (Thongchai Winichakul, 1995 (a): 116-118; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2542)

พลังของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วนั้น ยังส่งเสริมให้เมืองหลักๆ ขยายตัวบนความสูญเสียของวิถีชีวิตในชนบท ดังที่ปรากฏว่าศูนย์กลางเมืองใหญ่ๆ จะเป็นแหล่งที่ชาวบ้านแห่กัน

หลังไหลเข้ามาอาศัยอยู่อย่างเบียดเสียดอัดเยียด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครศูนย์กลางความเจริญในด้านต่างๆ ซึ่งมีอัตราการเติบโตด้านเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเป็นเขตที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดของประเทศไทย และเป็นเสมือน “ขุมทอง” ของนักขุดทองที่จะเข้าไปแสวงหารายได้ที่ดีกว่า (คูไน ชีรนาถ กาญจนอักษร, 2542: 160-161; วอลเลน เบลโล , เชียร์ คันทิงแฮม, ลี เค็ง ปอห์, 2542(a)) แต่เมื่อผู้เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ในเมืองเหล่านั้นขาดรากเหง้าในมหานคร จึงมักจะไม่มีความเลือกอื่น ๆ มากนัก นอกจากต้องจมปลักอยู่กับวัฒนธรรมทุนนิยมที่นิยมวัตถุ เพราะตกอยู่ภายใต้สภาวะทางสังคม ที่เรียกได้ว่าเป็น “สังคมโทรทัศน์” ผู้คนส่วนใหญ่มักจะรู้สึกแปลกแยกจากธรรมชาติของงานและชีวิตในเมือง ซึ่งมีลักษณะที่ลดทอนความเป็นมนุษย์อย่างยิ่ง (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544: 2)

แม้เศรษฐกิจของไทยจะเฟื่องฟูขึ้นในการเข้าสู่กระแสสากล ความไม่เท่าเทียมกันกลับยังคงมีให้เห็นอยู่อย่างดาษดื่นทั่วไป และก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมตามมาอย่างมากมาย ที่สำคัญส่งผลให้ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนที่มีฐานะยากจน ออคอยขาดแคลน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชรา คนพิการ และทุพพลภาพอันเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพถูกทอดทิ้ง ขาดการเหลียวแลจากชุมชน จึงจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดไปวันๆ ด้วยการเร่ร่อนขอทาน ยิ่งไปกว่านั้น สภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดยิ่งก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก ได้เป็นแรงผลักดันให้เด็กหนีออกจากบ้านไปขอทานด้วย อีกทั้งการว่างงานตามฤดูกาลในช่วงหน้าแล้งระหว่างเดือนมกราคม-เมษายนของทุกปี คนชนบทจึงมักจะเดินทางไปตามเมืองใหญ่ทำการขอทานเพื่อวิถีชีวิตที่ดีขึ้นภายใน (วรรณ อรัญกุล, 2543: 3) เห็นได้ว่า ภายใต้วิกฤตของสังคมไทยในปัจจุบัน การเลือกอาชีพต่างๆ ของคนยากจนเหล่านั้น มีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ไม่ประสบความสำเร็จดังที่หวัง การพึ่งตนเองเพื่อความอยู่รอดจึงไม่มีทางเลือกมากนัก แบบแผนการดิ้นรนต่อสู้ของพวกเขาบ่อยครั้งที่ไม่ได้เป็นแบบแผนที่สังคมทั่วไปจะยอมรับได้ แม้กระทั่งการยอมผันตนเป็นขอทานเพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวก็ตาม

อันที่จริง ปัญหาคนขอทานปรากฏอยู่ควบคู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว นับตั้งแต่อดีตการขอทานเป็นทางออกสำหรับชาวบ้านในยามประสบภัยแล้ง ข้ำยากหมากแพง โดยชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นจะเดินทางไปบอกเล่าความทุกข์ยากของตนให้แก่หมู่บ้านอื่นฟังเพื่อขออาหารมาประทังชีวิตที่เกิดภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจเช่นนี้ ก็เพราะอาหารหลักในชีวิตสังคมคนไทยทั่วไปคือ ข้าว เมื่อเกิดภาวะวิกฤตได้ข้าวไม่พอกินก็ต่อ “ขอ” เพราะสังคมแบบเก่าที่ยังเลี้ยงชีพตัวเองและมีการติดต่อพึ่งพาสังคมอื่นซึ่งกันและกัน ทั้งในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับสังคมอื่น โดยเฉพาะที่ตัวเองต้องการ แต่

ตัวเองไม่มี ไม่ทำและทำไม่ได้ ไม่ได้ถือสาว่าการขอทานเป็นอาชีพที่ต่ำต้อยและน่ารังเกียจแต่อย่างใด สังคมของเขาเห็นว่าการขอเป็นเรื่องปกติธรรมดา ส่วนการให้เป็นเรื่องของความดีงาม แต่การลักขโมย ต่างหากที่เป็นความชั่วผิดปกติในสังคม (คูใน สมชาย นิลอาทิ, 2536; ศศิธร ไชยประสิทธิ์, 2545) ฉะนั้น ใครที่พอมืออยู่พอมือกิน หรือชุมชนใดเหลือกินก็จะแบ่งปันให้กับผู้มาขอด้วยความเต็มใจ เพราะไม่แน่ใจว่าวันหนึ่งวันใดตนเองจะต้องไปขอเขาบ้างเช่นกัน และบางทีตัวเองก็อาจไปขอเขากินมาแล้วก็มี ซึ่งกลไกของคนในสังคมเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความยากจนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้นั้น ถือเป็นวัฒนธรรมของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน หรือ “วัฒนธรรมการให้ทาน” นั่นเอง อีกทั้งวัฒนธรรมการให้ทานยังสามารถสะท้อนให้เห็นความผูกพันของคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน และความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ถือว่าการให้ทานเป็นการทำบุญที่ได้านิสงส์สูงมาก จึงทำให้การให้ทานยังคงดำรงอยู่มาจนทุกวันนี้

นอกจากนี้ ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ดำรงชีวิตด้วยการขอทาน นั่นคือ “วณิพก” ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนพิการทางร่างกายในสภาพต่างๆ อันเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพ คนเหล่านี้จึงยังชีพด้วยการเที่ยวเร่ร้องเพลงแลกกับเศษเงิน อาหาร สิ่งของ เวลาที่ร้องเพลงก็จะใช้เครื่องดนตรีประกอบการร้อง ได้แก่ โทน ฉิ่ง กรับ ซอ ฆ้อง ฉาบ ขลุ่ย หรือแล้วแต่ความสามารถเฉพาะตัว เพื่อสร้างความไพเราะให้แก่ผู้ฟังยิ่งขึ้น (คูใน สุวิทย์ ภักดีราษฎร์, 2537; จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ, 2545) เพลงที่ร้องจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับจักรๆ วงศ์ๆ เช่น จันทโครพ พระรถเมรี เป็นต้น ในสมัยก่อนคนนิยมฟังเพลงขอทานกันมาก ความนิยมเห็นได้จากในหนังสือเพลงนอกศตวรรษของเอนก นาวิกมูล บันทึกว่ามีเจ้าภาพงานบวชแห่งหนึ่งในจังหวัดจันทบุรี ได้เชิญให้วณิพกไปเล่นเพลงให้แขกที่มาร่วมงานฟัง ซึ่งเขาก็ได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับแขกของงานเป็นอย่างดี (สุวิทย์ ภักดีราษฎร์, 2537: 42-43) แต่ปัจจุบันเพลงขอทานได้ถูกลืมเลือนและถูกแทนที่ด้วยเพลงลูกทุ่งไปหมดแล้ว

จะเห็นได้ว่า ในอดีตคนขอทานถูกมองว่าเป็นมนุษย์ปดูลุคนที่มีความพิการของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน เพียงแต่ขาดโอกาสในทางสังคม เช่น สภาพความพิการ ฐานะยากจน เป็นต้น จึงทำให้พวกเขาต้องประสบปัญหาเดือดร้อน และสมควรได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

หากแต่ ภาพคนขอทานในปัจจุบันที่เห็นจนชินตาตามบริเวณสะพานลอยคนข้าม และทางเท้าในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะบริเวณที่มีผู้คนสัญจรผ่านไปมาอย่างคับคั่ง เช่น ตามย่านศูนย์การค้า สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ หรือป้ายรถโดยสารประจำทาง ฯลฯ แม้จะสร้างความน่าเวทนาให้กับผู้พบเห็น แต่ก็สร้างความปวดร้าวใจอย่างที่สุดด้วย นั่นคือ การอาศัยความไร้เดียงสาจากหุ่นชีวิตมนุษย์ตัว

เล็กๆ ตั้งแต่วัยทารกถึง 14 ปี เป็นจุดขายในการขอเงิน ที่ผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นพ่อแม่และไม่ใช่พ่อแม่ นำมาใช้ เป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพตนมากขึ้น (วัลลภ ตั้งคณาภิรักษ์, 2535: 13) พวกเขาต้องนั่งตาปรือ รำงนอนซบหลับไหลอยู่บนไหล่ทางฟุตบอล บ้างห่อไหล่ซบระโหยบนสะพานข้ามถนน หรือไม่ก็ถูกอุ้มตระเวนพนมมือร้องขอเศษส탕ค์ตามริมขอบโต๊ะอาหารไปเรื่อยๆ เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นคงไม่ต้องพูดถึงโอกาสในการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เด็กควรจะได้รับ เพราะเด็กขอทานจะขาดโอกาสเหล่านี้โดยสิ้นเชิง ชำร่วยยังต้องพบกับภาวะของการทารุณกรรมในด้านต่างๆ ดังข่าวใหญ่ในปี 2528 ที่แม่นำน้ำร้อนลวกลูกจนสุกเป็นแผลทั้งตัว เพื่อให้มีสภาพน่าเวทนาต่อผู้คนมากๆ หรือกรณีข่าวใหญ่ปลายเดือนกันยายน 2530 ที่แม่ใช้มีดฟันขาลูกเพื่อให้พิการ หรือใช้เตารีดนวดหน้าให้เป็นแผลเหวอะ (เพ็งอึ้ง, 2535: 13) มีโยที่จะต้องเฝ้าถึงการถูกตบตีและบังคับอยู่ทุกเมื่อเชิวัน ดังเช่นที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายงานว่า “บิดามารดาคนกว และมารดายังมีสติไม่สมประกอบ ได้บังคับทุบตีบุตรสาวอายุประมาณ 3 ปีเศษให้ขอทานอยู่ในตลาดสดเทศบาล 2 ตำบลตลาดหลวง อำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง ตั้งแต่เวลา 05.00-19.00 น.ทุกวัน” (สยามรัฐ, 2541: 9) เหล่านี้คือภาพที่เด็กขอทานได้รับ จนกล่าวได้ว่าสุขภาพจิตของเด็กเหล่านี้ได้พิการแล้วด้วย การแสวงหาความมั่งคั่งอย่างไร ขอบเขต แม้กระทั่งลูกของตัวเองก็ยังเป็นสินค้าเข้าสู่ตลาดขอทานได้ ถือเป็นการทำลายมาตรฐานทางจริยธรรมของสังคมมนุษย์ให้กลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจ โดยมองสรรพสิ่งเป็นสินค้าที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นเงินได้ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2538: 59-79) สะท้อนให้เห็นศีลธรรมในจิตใจคนตกต่ำถึงขั้นวิกฤตเป็นอย่างมาก และนี่ก็คือผลพวงของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจตามระบบทุนนิยมนั่นเอง

ภาพของขอทานในปัจจุบันเป็นเช่นนี้ คนในสังคมไทยจึงเริ่มมองคนขอทานในด้านลบ ในขณะที่เดียวกัน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และยังมีภาระกระตุ้นเร้าด้วยความเจริญทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมากขึ้น จนผู้คนในสังคมเมืองต่างให้ความสำคัญกับ “วัตถุ” มากกว่า “จิตใจ” ในลักษณะที่สวนทางกันมากขึ้น จึงทำให้คนที่มั่งมีมากกว่า ไม่ค่อยจะให้ “ทาน” กับคนที่ “ขอ” และมองคนที่มา “ขอทาน” ด้วยความรู้สึกที่เหยียดหยามต่ำต้อย ไม่รู้จักคืนรินขนขวายทำมาหากิน จึงได้งอมืองอเท้ามาขอเขากินเหมือนคนไร้ศักดิ์ศรี หลายคนจึงมองพวกเขาเป็นภาพลักษณ์ที่แสดงถึงความไม่พัฒนาเป็นตัวสร้างปัญหาสังคม เป็น “ขยะ” ที่ควรเก็บกวาดให้หมดสิ้นไป และรู้สึกว่าพวกเขาเหล่านั้นแปลกแยกไปจากสังคม จนต้องมีการหามาตรการในการจัดการดูแลและนำไปสู่ความคิดที่จะร่างกฎหมายเกี่ยวกับขอทาน เพราะคงจะเห็นว่า การขอทานเป็นสาเหตุที่มาจากอย่างหนึ่งของปัญหาสังคมเมืองหลายๆ ด้าน ขอทานจึงกลายเป็นคนที่น่ารังเกียจและดูจะน่ากลัวสำหรับคนในสังคมเมืองไปแล้ว

นี่คือการเปลี่ยนแปลงอย่างปฏิเสธไม่ได้ของวัฒนธรรมขอทานในสังคมชนบท ที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับสังคมเมือง เพราะการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้เกิด “ช่องว่าง” ระหว่างสังคมชนบทและสังคมเมืองมากขึ้นไป จนผู้คนทั้งสองสังคมตกอยู่ในสถานะที่เหมือนกับคนที่ไม่สามารถจะปรับ “คลื่นความคิด” ให้ตรงกันได้ และจนกลายเป็นช่องว่างของชนชั้นในสังคม และทำให้การหน้าที่ดั้งเดิมของวัฒนธรรมการให้ทานที่เป็นการเกื้อกูลกันนั้น ดูเหมือนจะหมดสิ้นไปจากคนไทย

3.2 มุมมองและการยอมรับต่ออาชีพคนขอทานและวณิพก

หลายคนมีความเห็นว่า “อาชีพขอทานถือเป็นอาชีพที่เก่าแก่มิมีมานานและมีรายได้ดี โดยไม่ต้องลงทุน” นั่นเพราะภาพลักษณ์ของการขอทานที่หลายคนเข้าใจนั่นคือ การนั่งวางขันพนมมือ ก็ได้สตางค์ใช้ การให้นิยามความหมายของคำว่า “ขอทาน” จึงหมายถึงผู้ขอเงินหรือทรัพย์สินจากผู้อื่น โดยมิได้ทำงานตอบแทนผู้ให้ (สมชาย นิลอาทิ, 2536: 192) ขอทานจึงไม่ต้องลงทุนอะไรเลย เหตุผลดังกล่าว หากไม่ได้ถูกคิดแล้วเราคงเห็นด้วยกับเหตุผลข้างต้น แต่หากหยุดตรงและค้นให้ลึก ถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์แล้ว ความรู้สึกหนึ่งจะบอกกับเราว่า คำตอบและเหตุผลดังที่กล่าวมาแต่แรกนั้น ได้สะท้อนจิตวิญญาณของความเห็นแก่ตัว และความเอาใจเอาเปรียบที่ตกทอดและรับจากระบบบุคลากรค้าซึ่งยึดถือวัตถุธาตุอยู่เหนือความอ่อนละมุนแห่งชีวิต เพราะแท้ที่จริงแล้ว “ขอทาน” จำนวนไม่น้อยได้ลงทุนด้วยคุณค่ามหาศาล นั่นคือเกียรติ ศักดิ์ศรี และคุณค่าของความเป็นปुरुชน ที่มีความรู้สึกอับอายและเจ็บปวดเช่นกัน (วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์, 2535: 75-76)

“คนขอทาน” มักถูกมองว่าเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่พยายามดิ้นรนให้มีชีวิตอยู่รอดได้ไปวันๆ ภายใต้สภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เรื้อรัง การขอและการให้ (ทาน) จึงเป็นเรื่องปกติ ที่ต่างก็เข้าใจซึ่งกันและกันเสมอมา ดังกรณีสังคมชาติพันธุ์บางเผ่า เช่น ชาวข่าไล่ที่รวมกลุ่มกันในเขตจำปาศักดิ์ ประเทศลาว และข่าไล่ บนภูพานในอดีตและปัจจุบันที่หาข้าวป่าหรือปลุกข้าวไร่ (ข้าวหยอด) ไม่พอกิน ก็จะพากันเดินทางไปขอข้าวต่างหมู่บ้านกับคนต่างเผ่าพันธุ์ที่อยู่ตามกลุ่มเชิงเขา พวกเขาเลที่เกาะลันเตา จังหวัดกระบี่ แต่ก่อนก็เคยมีคณะกรรมการขอที่เป็นปกติเมื่อมีความจำเป็นหรือเมื่อต้องการอยากได้สิ่งของบางอย่าง ชาวชนบทอีสานบางแห่งก็ยังมีกรชวนกันออกไปขอทานตามหมู่บ้านต่างๆ ด้วยเหมือนกัน เพราะถ้าปีใดฝนแล้ง พวกเขาที่คอนก็มักจะได้อาหารไม่พอกิน แต่ถ้าปีใดฝนดีตกชุกมากๆ ข้าวของพวกเขาที่อยู่ตามที่ราบลุ่มก็อาจจะเสียหายจนได้อาหารไม่พอกินเช่นเดียวกัน (สมชาย นิลอาทิ, 2536: 192) อย่างไรก็ตามท่ามกลางความเจริญของอารยประเทศ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา ก็ยัง

ปรากฏมีคนขอทานให้เห็นเช่นเดียวกัน เพราะมีคนจำนวนมากที่อพยพเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ใน สหรัฐอเมริกา และคนที่ท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ ไม่ยอมทำงาน เช่น พวกยิปซี เป็นต้น รัฐบาลจึงมี แนวความคิดที่จะบังคับใช้แรงงาน เพราะไม่ต้องการให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน ตลอดจนไม่ต้องการที่ จะมีภาระเลี้ยงดูคนที่อพยพ จึงตราพระราชบัญญัติคนจรจัดขึ้นมาเพื่อลงโทษบุคคลที่สามารถทำงานได้ แต่ไม่ยอมทำงาน หรือคนขอทานเลี้ยงชีพเอาเปรียบสังคม (Daniel Glaser, 1966: 10-12 อ้างใน วรรณ อัญกุล, 2543) หรือแม้แต่ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีระบอบการปกครองรูปแบบสังคมนิยมที่ได้ชื่อว่า เป็นระบอบการปกครองที่ช่วยเหลือคนยากไร้ ชาวนากรรมกร ให้ลืมตาอ้าปาก และมี หลักประกันในการดำรงชีวิต ดังนั้นประเทศจีนจึงไม่มีขอทาน แต่ในปี พ.ศ. 2524 ณ นครเซี่ยงไฮ้ ของ จีน ก็ยังมีขอทานรายแรกปรากฏให้เห็นขึ้น ทำให้รัฐบาลจีนต้องรีบจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่าง เร่งด่วน¹ (โชติช่วง นาดอน, 2546) เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของประเทศ

ขณะที่อินเดียขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยคนขอทาน ซึ่งการที่ประเทศเต็มไปด้วยคนขอทานนั้นแม้จะแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของประเทศที่ประชาชนมีแต่ความยากจน หากแต่คนอินเดียเองกลับภาคภูมิใจที่มีขอทานจำนวนมากในประเทศ และสามารถพบได้แทบทุกหัวระแหง เพราะการที่

¹ ในช่วงเวลานั้นได้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ การเมือง และลัทธิมาร์กซในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่นานนับเดือนว่าเหตุใดสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งขณะนั้นได้เริ่มเปิดประเทศ และมีการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ โดยมีนายเติ้งเสี่ยวผิงขึ้นครองอำนาจมาหลายปีแล้ว จึงได้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมา ทำให้ทางพรรคคอมมิวนิสต์จีนต้องพยายามหาคำอธิบายให้พลเมืองเข้าใจว่าทำไมขอทานจึงเกิดขึ้นที่เซี่ยงไฮ้ และได้ห้ามมาตรการการจัดการพวกขอทานดังกล่าวขึ้นมาโดยใช้ระบบ “โชหวงเหยียนซ่ง หรือ รวบรวมจัดสง” ซึ่งเริ่มต้นมีขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1960 หลังพรรคคอมมิวนิสต์ได้อำนาจรัฐใหม่ๆ คล้ายกับการจับเอาโสเภณี คนจรจัดเร่ร่อน ไปเลี้ยงดูควบคุม ฝึกออาชีพ ฯลฯ เป็นการจัดการแก้ปัญหาเรื่องเมืองเป็นหลักเหมือนอย่างในสังคมไทยสมัยนั้น และได้มีการพัฒนาหลักเกณฑ์ของการรวบรวมจัดสงออกมาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น คนขอทานส่วนใหญ่ที่พบเห็นในยุคนั้นเป็นขอทานชั่วคราว เป็นพวกคนบ้านนอกที่ประสบภัยธรรมชาติ ไม่สามารถทำมาหากินได้ จึงไม่มีรายได้ พวกเขาจึงเข้าไปนั่งขอทานในเมือง โดยใช้วิธีการเขียนหนังสืออธิบายว่าประสบภัยอะไรมา ทางการเงินก็มักจะเพิกเฉย แต่หากเป็นพวกพนงจร ร่อนเร่ ขอทานเป็นอาชีพจริงจัง ทางกรก็จะจัดการเก็บตัวไปจัดการตามมาตรการรวบรวมจัดสง ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2538 คณะรัฐมนตรีจีนได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการรวบรวมจัดสงว่าคือกลุ่มคนขอทาน คนเร่ร่อนที่ “สามไร้” คือ ไร้หลักฐานที่ถูกกฎหมาย ไร้ที่พำนักที่เป็นหลักแหล่งแน่นอน และไร้แหล่งที่มาของการดำรงชีวิตอย่างปกติ ซึ่งเป็นการขยายกลุ่มเป้าหมายจากเดิมที่กำหนดไว้ว่า เป็นคนไร้ที่พึ่งพา ไร้บ้านพักพิง และไร้ความสามารถที่จะเลี้ยงชีวิต ดังนั้นการจัดการกับกลุ่มคนเหล่านี้แรกๆ จึงเป็นไปในแบบประสาสงเคราะห์ ปัจจุบันการรวบรวมจัดสงจึงเปลี่ยนเป็นการป้องกันรักษาความมั่นคงของหน่วยงานท้องถิ่นที่มีลักษณะรุนแรง กลายเป็นช่องทางให้บางหน่วยงานและข้าราชการบางคนแสวงหาผลประโยชน์ กระทั่งกลายเป็นช่องทางก่ออาชญากรรมของคนบางคนได้ เพราะการขยายการรวบรวมสงตัว ได้มีการขยายไปถึงคนพนงจรที่หลักฐานประจำตัวไม่ครบถ้วน ซึ่งหลักฐานนั้นได้แก่ บัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน และหลักฐานการทำงาน นั้นหมายความว่าคนที่ขาดหลักฐานเหล่านี้จะต้องถูกควบคุมตัวไป “โชหวงเหยียนซ่ง”

มีขอทานจำนวนมากเป็นประจำยกย่องกันว่าคนในสังคมนั้นยังมีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงรู้จักให้ทาน จนสามารถเลี้ยงขอทานได้มากมาย และนั่นยังแสดงว่าเมื่อนั้น “พัฒนา” แล้ว นั่นคือผู้คนที่ต่างพากันบรรลุถึงสภาพจิตใจที่มีมนุษยธรรม ซึ่งทัศนคติที่มีต่อขอทานและการให้ทานแบบอินเดียอย่างนี้ หาไม่ได้ในประเทศเอเชียโดยทั่วไปแล้วเพราะคนเอเชียส่วนใหญ่รับเอาทัศนคติที่พยายามดูถูกคนขอทานมาจากคนในชาติตะวันตก ทั้งๆ ที่แต่เดิมนั้นการขอทานเป็นวิถีหาเลี้ยงชีพอย่างหนึ่งที่หาได้ทั่วไปในทั่วโลก เพราะว่าเป็นสมัยหนึ่งทั้งโลกล้วนดำรงชีวิตอยู่ในเศรษฐกิจพอเพียงชีพด้วยกันทั้งนั้น และในสภาพเศรษฐกิจพอเพียงชีพซึ่งผลิตอาหารได้เพียงปริมาณหนึ่งเท่านั้น การขอทานจึงเป็นกลวิธีสำคัญอันหนึ่งที่ประกันความอิ่มให้แก่ทุกคนในสังคมได้อย่างดี หากแต่ว่าทัศนคติเกี่ยวกับการขอทานในบางพื้นที่ก็อาจจะไม่เหมือนกัน เพราะประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน จึงทำให้เกิดการไม่ยอมรับอาชีพการขอทาน กล่าวคือ มีการดูถูกเหยียดหยามคนขอทานว่าไร้ศักดิ์ศรี ขี้เกียจ และเห็นแก่ตัว ไม่ยอมทำมาหากิน เอารัดเอาเปรียบสังคม เป็นการเรียกร้องที่ไม่ยุติธรรมแก่สังคม เพราะในยุโรปสมัยกลาง การขอทานกับการลักเล็กขโมยน้อยถือเป็นเรื่องเดียวกัน หมายความว่า คนขอทานซึ่งเป็นคนยากจนขัดสนก็อาจทำการลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่นแล้วแต่โอกาสเอื้ออำนวย อีกทั้งแนวคิดตามลัทธิทุนนิยมและลัทธิโปรเตสแตนต์ที่มีสมมติฐานว่าทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้นจึงควรแข่งขันกันทำมาหากินเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีในสังคม มิใช่มานั่งรอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทำให้ไม่รู้จักช่วยตัวเอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2541: 47) ตัวอย่างเช่น เมืองมานน์ไฮม์ (Mannheim) ประเทศเยอรมนี ได้ตรากฎหมายปราบคนขอทานขึ้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540 โดยกำหนดบทลงโทษปรับบุคคลกระทำการขอทานเป็นเงิน 1,000 มาร์ก หรือราว 23,600 บาท (มดิชนรายวัน, 2540: 6) หรือประเทศยุโรปอื่นๆ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ก็มีกฎหมายที่บัญญัติเรื่องขอทานที่บังคับใช้อยู่ปัจจุบัน คือพระราชบัญญัติควบคุมการขอทานพุทธศักราช 2484 โดยมีที่มาของกฎหมาย ดังนี้ ด้วยเหตุที่ปรากฏว่ามีบุคคลกระทำการขอทานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะตามงานเทศกาลต่างๆ ก่อให้เกิดการกีดขวาง และสร้างความรำคาญให้แก่ประชาชน เสื่อมเสียศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ รวมทั้งเกิดความละอายแก่ชาวต่างประเทศที่ได้มาพบเห็น รัฐจึงได้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พุทธศักราช 2484 ขึ้นดำเนินการจัดการกับคนขอทาน เพื่อ “ไม่ให้มีการขอทาน” ด้วยการใช้มาตรการทางสังคมสงเคราะห์ในรูปแบบสถานสงเคราะห์เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถประกอบสัมมาชีพได้ ภายหลังพ้นการสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังได้ได้นิยาม “การขอทาน” หมายถึง การขอทรัพย์สินของผู้อื่นโดยมิได้ทำงานอย่างใด หรือให้ทรัพย์สินสิ่งใดตอบแทน และมีใช่เป็นการขอกันในฐานะญาติมิตร

และการขบถ คีต สี ตี เป่า การแสดงการเล่นต่างๆ หรือการกระทำอย่างอื่นใดในทำนองเดียวกันนั้น เมื่อมิได้มีข้อตกลงโดยตรงหรือ โดยปริยายที่จะเรียกเก็บค่าดู ค่าฟัง แต่ขอทรัพย์สินตามแต่ผู้ฟังผู้ดูจะสมัครใจให้ ตลอดจนมิใช่เป็นการปฏิบัติกิจวัตรตามลัทธิศาสนา (พระราชบัญญัติควบคุมการขอตานพุทธศักราช 2484 มาตรา 6 วรรค 2,3,4)

จากคำประกาศข้างต้น ทำให้เห็นว่า ในยุคนั้นรัฐมองว่าปัญหาขอตานเป็นปัญหาในเชิงปัจเจกบุคคล และเป็นปัญหาที่นำพาความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศในหลายๆ ด้าน ซึ่งจอมขวัญ ขวัญยืน และ จุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (2546: 15) เห็นว่า การใช้คำว่าเป็นการเสื่อมเสียศีลธรรมนั้น เป็นการมองอาชีพขอตานว่าเป็นการกระทำผิดรูปแบบหนึ่ง การแก้ไขปัญหานั้น จึงมุ่งไปที่การจับกุมคนเหล่านี้ไปคัดแยกไว้ และการใช้ “สงเคราะห์ฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รัฐเองมองคนขอตานว่ามีความบกพร่องในด้านร่างกายและจิตใจ ที่ควรต้องได้รับการแก้ไข ไม่ได้มองในฐานะที่คนขอตานคือสมาชิกในสังคมคนหนึ่ง ที่ประสบกับปัญหาความยากจน และปัญหาความยากจนนี้ ก็มีรากเหง้าที่มากกว่าความ “ขี้เกียจ สั้นหลังยาว”

ในเรื่องการอธิบาย “คนจน” ในสังคมไทยนั้น อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 21 เมษายน 2543 อ้างใน เพิ่งอ้าง: 15-16) ได้อธิบายไว้ว่ามีสองลักษณะด้วยกัน ดังนี้

ลักษณะแรก เป็นการอธิบายคนจนโดยเน้นบุคลิกลักษณะ และธรรมชาติของคน ว่า คนจนเป็นคนเกียจคร้าน ชอบมัวเมาในอบายมุขทั้งหลาย ไม่ว่าเหล้ายาปลาบั้ง การพนัน รวมไปถึงความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่เจียมเนื้อเจียมตัว การอธิบายคนจนด้วยบุคลิกลักษณะนี้เป็นมรดกตกทอดในความคิดของชนชั้นนำไทยมาเนิ่นนานนับตั้งแต่สังคมเราเปิดรับระบบทุนนิยมแล้ว และถูกเน้นมากขึ้นโดยผ่านระบบสื่อสารของรัฐทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่นการเสนอคำขวัญว่า “ไม่มีความยากจนในหมู่คนที่ขยัน” ของรัฐบาลในอดีตก็เป็นตัวอย่างที่ชัดเจน

ในการอธิบายคนจนด้วยลักษณะและธรรมชาติของคนเช่นนี้ ส่วนหนึ่งจะแฝงไว้ด้วยการอธิบายของศาสนาแบบเดิมไว้ เช่น เพราะทำกรรมชั่วในชาติก่อนไว้มากจึงต้องมายากจนในชาตินี้

ลักษณะที่สอง เป็นการอธิบายความยากจนด้วยเหตุผลทางด้านระบบการผลิตทางเศรษฐกิจ คือ การดำรงอยู่ในภาคเกษตรกรรม ความคิดเห็นเช่นนี้เข้มข้นมากขึ้นภายหลังการเปลี่ยนรูปแบบรัฐจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่รัฐเผด็จการหลังปี พ.ศ. 2475 ความยากจนที่เกิดขึ้นกับคนที่อยู่ในภาคเกษตรนี้ ยังฝังแน่นอยู่ในหัวนักการเมืองที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จึงมีความพยายามส่งเสริมอุตสาหกรรม

ทุกรูปแบบโดยไม่คำนึงเลยว่าอุตสาหกรรมนั้น จะทำร้ายประชาชนและทำลายสิ่งแวดล้อมไปมากมายเพียงใด ทั้งนี้เพื่อจะเบียดขับคนออกจากภาคเกษตรกรรม

จากการอธิบายลักษณะของ “คนจน” ข้างต้น จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (เพิ่งอ้าง) เห็นว่าเป็นการมองปัญหาเรื่องขอทานและวณิพกในเชิงกว้าง เพราะสาเหตุสำคัญที่คนตาบอดต้องเข้าสู่ความเป็นขอทานและวณิพก ก็คือความยากจน และความยากจนนี้ ก็ไม่เพียงแต่ทำให้คนพิการต้องเข้าสู่อาชีพนี้เท่านั้น คนปกติที่ร่างกายครบ 32 อีกจำนวนมาก ก็ต้องมาจบที่เส้นทางเดียวกันนี้ เพราะรากของปัญหาความจนที่แผ่กระจายไปทั่วทุกหนทุกแห่งนั่นเอง

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าทัศนคติในการมอง “คนขอทาน” โดยตรง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่ยอมรับอาชีพการขอทาน เพราะถือเป็นกลไกการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากในสังคม กับกลุ่มที่ไม่ยอมรับอาชีพการขอทาน โดยถือว่าเป็นการเอาเปรียบสังคม แต่ในความเป็นจริงแล้วทุกคนมิได้มีโอกาสที่เท่าเทียมกัน เช่น บางคนพิการ ยากจน ว่างงาน ฯลฯ อันเป็นอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ พวกเขาเหล่านั้นจึงต้องมาขอทาน มุมมองหรือทัศนคติต่อการมองคนขอทานที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการจัดระบบสวัสดิการ การให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนมาตรการและนโยบายที่ใช้จัดการกับปัญหาดังกล่าวในรูปแบบที่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงทัศนคติในการมองคนขอทานของคนทั่วไปให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอยกตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นในกระทู้เรื่องขอทาน บนเว็บบอร์ด (Webbord) ของเว็บไซต์ www.pantip.com ห้องราชดำเนิน

กระทู้ *****ขอทานไทย ให้หรือไม่ให้เงินดี*****²

ปัญหาขอทานอยู่คู่กับสังคมไทยมานานแสนนาน มีการแก้ปัญหากันมาหลายรูปแบบ แต่ไม่เคยมีวิธีไหนที่จะทำให้อาชีพนี้หายไป หรือแม้แต่จะลดน้อยลงได้ มีแต่จะเพิ่มขึ้นตามเวลา คิดว่าวิธีแก้ที่มีคนบอกว่าเลิกให้เงินแล้วคนกลุ่มนี้จะหมดไปจริงหรือไม่ หรือว่าเป็นอาหารแทน แล้วถ้าไม่ให้ เราควรจัดการกับคนเหล่านี้อย่างไร ปัญหาขอทานถึงจะหมดไปหรือว่าลดลงได้ชะที

จากคุณ : Jk [27 มิ.ย. 45 18:33:28 A: 192.150.249.11 X: 203.107.197.41]

² <http://pantip.inet.co.th/cafe/rajdumnern/topic/P1592225/P1592225.html> ความคิดเห็นทั้งหมดจากภาคผนวกของ จอมขวัญ ขวัญยืน และจุฑามาศ ชาญเจริญลาภ (2546)

ความคิดเห็นที่ 2

ขอทานนี้ คุณแน่ใจจะรับว่าเป็นคนไทย ไม่ใช่ญวน ลาว เขมร พม่า ผมไม่เคยให้เงินขอทาน
ถ้าจะทำบุญ ผมจะ โอนเงินให้มูลนิธิต่างๆ โดยตรงครับ

จากคุณ: Albus Dumbledore [มี.ย. 45 19:44:35]

ความคิดเห็นที่ 4

มีคำแนะนำคือ อย่าให้เงินค่ะ จะสร้างนิสัยเสียเคยตัวและขี้เกียจ ทำให้คนไม่ยอมทำงาน ถ้าจะ
ให้ โปรดให้เป็นข้าวปลาอาหาร น้ำท่า ขนม ยา หรือพาไปหาหมอในบางกรณี เสื้อผ้า รองเท้า
สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นดีกว่าค่ะ อย่าไปสนับสนุนพวกขี้เกียจ มั่งง่าย ทำนาบนหลังคนค่ะ

จากคุณ: **ผู้หญิงไทย** [27 มี.ย. 45 23:54:02]

ความคิดเห็นที่ 7

ขอทานส่วนใหญ่เป็นเขมร เช่นเดียวกันกับพวกลี้ว กริดกระเป่า ก็เขมร พม่าก็ใช้แรงงาน
ราคาถูก ลักขโมยฆ่าเจ้าทรัพย์หรือนายจ้าง พวกแขกปาตาน ปากีสถานก็ขี้โกงขี้ฉ้อ ค้าเสื้อ
ผ้าผ่อนส่ง พวกแอฟริกาถิ่นเฮโรอีน เลือกเอาที่แล้วกันว่าจะอุดหนุนใคร

จากคุณ: คนเฝ้ามอง [28 มี.ย. 45 10:12:26 A: 203.155.3.121 X: 203.155.3.28]

ความคิดเห็นที่ 8

ถ้าไม่มีดีมานด์ ก็ไม่มีซัพพลาย ไม่มีคนให้ก็ไม่มีคนขอ ให้หรือไม่ให้ สิทธิของคุณ แต่
ผลกระทบมีต่อสังคมส่วนรวม

จากคุณ : เข้าใจว่าจ้ [28 มี.ย. 45 10:20:46 A: 203.151.77.100 X: 203.151.77.166]

ความคิดเห็นที่ 10

อย่าให้เงินแก่ขอทานเด็ดขาด เพราะเท่ากับคุณไปสนับสนุน อาชีพนี้

จากคุณ : ปาน [28 มี.ย. 45 12:26:11 A: 158.108.64.193 X:]

ความคิดเห็นที่ 12

ดิฉันจะให้ถ้าเห็นว่าเขาพยายามที่จะหาเลี้ยงชีพ เช่น เล่นดนตรี ร้องเพลง แต่จะเกลียดมากเลย พวกขอทานผู้หญิงรุ่นๆ ที่ลูกอ่อน ร่างกายสมบูรณ์แต่ขี้เกียจสันหลังยาว (และค่อนข้างมั่นใจว่าพวกนี้ไม่ใช่คนไทยแน่นอน)

จากคุณ : 008 [28 มี.ย. 45 15:24:01 A: 203.144.205.190 X: 192.168.20.38]

ความคิดเห็นที่ 14

เดี๋ยวนี้มันมากันเป็นคันรถนะแล้วหากินแบบแปลกๆ บางรายงูกลูกมาเดินคอยตามตื้อ ทิ้งแขนขาพัลวันไปหมด หลายคนนอนเกลือกกลิ้งกลางบันไดสะพานลอยที่คนเดินกันเยอะๆ ใต้ประเภทขอตังค์ารดก็มาก เดี่ยวนี้มีการเดินรถไปกดออกเรียกหน้าบ้านด้วย

จากคุณ : เบื่อพวกใจดีแบบสิ้นคิด [29 มี.ย. 45 00:08:29 A: 203.151.127.174 X:]

จากความคิดเห็นบางส่วนข้างต้น คงพอจะทำให้มองเห็นภาพได้ว่า ทักษะการมองเรื่องขอทานของคนไทยส่วนใหญ่ เป็นการมองในเชิงปัจเจกบุคคลเช่นเดียวกับภาครัฐดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น ซึ่งก็สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ ยอมรับและไม่ยอมรับ ซึ่งจะเป็นไปในทางใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับรากฐานความคิด ความเชื่อของสังคม ที่จะปลูกฝังแนวคิดเรื่องคนขอทานว่าจะเป็นไปในลักษณะใด

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่เห็นได้จากผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นในกระทู้นี้ คือ เมื่อเราพูดถึง “ขอทาน” ความคิดของคนจำนวนไม่น้อยที่จะโยงคำนี้เข้ากับภาพของแก๊งมิจาชีพ ที่นำคนชนบทหรือคนต่างประเทศมาขอทาน (ดังตัวอย่างความคิดเห็นที่ 2, 7, 12, และ 14) ซึ่งในความเป็นจริงนั้น กลุ่มแก๊งเหล่านี้ก็มีอยู่ และมีจำนวนไม่น้อย หากแต่การมองภาพทั้งหมดนี้แบบเหมารวม มองว่าคนที่ต้องมาอยู่ตรงจุดนี้ (ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติ) คือ “คนขี้เกียจสันหลังยาว” “ทำนาบนหลังคน” ซึ่งมีรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่แตกต่างออกไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม ทักษะหรือมุมมองต่างๆ เหล่านี้คือ การมีภาพบางอย่าง ความเข้าใจ ความคิด จินตนาการ และการประเมินคุณค่าบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งมโนภาพเหล่านี้ทำให้สามารถพูดถึงคนขอทานว่าเป็นกลุ่มคนที่ไร้ศักดิ์ศรี ขี้เกียจ และเห็นแก่ตัว ไม่ยอมทำมาหากิน เอาเปรียบสังคม ความแตกต่างดังกล่าวจึงมักถูกมองด้วยการประเมินคุณค่าว่าเป็นเรื่องของความผิดปกติ ความเบี่ยงเบนจากมาตรฐานสังคม และการเป็นตัวปัญหาในสังคม ซึ่งควรจะแก้ไขให้

หมดไป ทักษะดังกล่าวนี้ถือเป็น “กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบ” (Marginality) หรือ “กระบวนการผลักดันให้เป็นชายขอบ” (Marginalization) นั่นเอง (คูใน นฤพนธ์ ค้วงวิเศษ, 2545: 1-35)

ผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับทัศนคติดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง เพราะคิดว่าเป็นการมองปัญหาที่คับแคบ และเป็นปัจเจกมากเกินไป เป็นการตัดสินคนโดยที่ไม่มองถึงรากเหง้าของปัญหา เป็นการมองปัญหาที่ตัว “คนขอทาน” มากกว่าจะมองปัญหา “ขอทาน” ในเชิงกว้าง เพราะไม่ว่าจะเป็นขอทานไทย หรือต่างประเทศ ทุกคนมีรากเหง้าเดียวกัน คือ การเป็น “คนชายขอบ” ของสังคม เป็นกลุ่มซึ่งไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมได้ ตกหล่นจากระบบสวัสดิการและได้รับการเพิกเฉยจากรัฐ วิธีการมองและการใช้วิธีแก้ไขปัญหามาจากทัศนคติที่เป็นลบ ย่อมไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือความทุกข์ร้อนที่แท้จริงของคนเหล่านี้ได้เลย เพราะเมื่อสังคมมองว่าคนๆ หนึ่งต้องมาเป็นขอทานเพราะจี้เกียจทั้งหมด ฉะนั้นคนเหล่านี้ก็ควรได้รับบทลงโทษ โดยการจับไปอยู่ตามสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง ถูกปรับ ถูกกักขัง ให้คนๆ นั้นเจ็บช้ำทรมาน

แต่ในทางกลับกัน หากเรามองปัญหาขอทานเป็นปัญหาสังคม ที่มีรากฐานมาจากการพัฒนาประเทศ เป็นคนชายขอบที่พยายามปีนกำแพงแห่งการพัฒนาแต่ไม่สำเร็จ ทั้งด้วยความเป็นคนจน และยังต้องพิการซ้ำ ซึ่งมิได้ต้องการนำเสนอให้เกิดความสงสาร หรือเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมของคนเหล่านี้ เพราะไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการ หากแต่อยากให้มีปัญหาขอทานเป็นปัญหาสังคม ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกันมาจากหลายเหตุหลายปัจจัย การจะแก้ไขได้จึงมิใช่การใช้วิธีเดียวกันกับการลงโทษผู้กระทำความผิด สังคมควรรับผิดชอบต่อคนเหล่านี้ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

ดังนั้น สิ่งที่เราน่าจะสนใจในภาวะและเงื่อนไขดังกล่าวคือ “อะไรคือกระบวนการผลักดันให้คนขอทานเป็นชายขอบ?” หรืออาจตั้งเป็นคำถามว่า “ทำไมขอทานจึงเกิดขึ้น เกิดขึ้นด้วยสาเหตุอะไร” ซึ่งคำถามเหล่านี้คงไม่ต้องย้อนค้นไปถึงขอทานในยุคแรกๆ เริ่มมีที่ใดเพราะเหตุใดจึงเป็นขอทานแน่นอนว่าคำถามเงื่อนไขนี้ คงจะก่อให้เกิดการถกเถียงกันในระดับหนึ่งเพื่อหาคำตอบ โดยคำตอบนั้นจะต้องแตกต่างไปตามสภาวะที่เป็นจริง ที่จะสามารถค้นหาและประเมินคุณภาพชีวิตของพวกเขาต่อไปได้

3.3 สาเหตุของการขอทานโดยทั่วไป

เนื่องจากมีปัจจัยอันหลากหลายที่ผลักดันให้เข้ามาสู่อาชีพขอทาน จึงพอสรุปถึงสาเหตุการขอทานได้ดังนี้ (ภิรมย์ เจริญผล, 2537: 21-22)

1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ ความยากจน และความล้มเหลวในการประกอบอาชีพในชนบท เป็นแรงผลักดันให้สมาชิกในครอบครัวอพยพเข้ามาหารายได้ในเมือง ซึ่งหัวหน้าครอบครัวมักไปรับจ้างทำงาน ส่วนแม่บ้านที่ว่างงาน เด็ก คนพิการ และคนชราจะออกไปขอทาน

2. การศึกษาต่ำ จึงขาดความรู้ที่จะไปประกอบอาชีพอย่างมั่นคง ทั้งนี้ คนขอทานส่วนใหญ่เคยมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน และใช้แรงงานหนัก จึงเกิดความคิดที่จะขอทาน เพราะรายได้ดี ไม่ต้องลงทุน แสดงให้เห็นถึงความเกียจคร้าน

ข้อมูลอีกส่วนของกองสวัสดิการสงเคราะห์ (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, 2535: 76-78) ยังระบุไว้ว่า ผู้ที่มาดำรงอาชีพขอทานมีภูมิลำเนาซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดถึง 52% มาจากอาชีพรับจ้าง 21% และหากเราผนวกข้อมูลในอีกส่วนหนึ่งที่ว่า ขอทานจำนวนถึง 69% ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนมาก่อนเลย อีก 28% มีโอกาสเรียนเพียงระดับ ป.1-ป.4 เท่านั้น

ข้อมูลสองประการหลังนี้ นำมารวมกับเหตุที่ต้องขอทาน ทำให้ภาพความยากจน ภาพของการขาดโอกาสในการทำงานเนื่องจากความไม่รู้ได้กลายเป็นรูปธรรมของสาเหตุใหญ่ ที่นำไปให้ประชากรส่วนหนึ่งต้องเข้าสู่มิติแห่งความจำยอม ในรูปแบบการเลี้ยงชีพเป็นขอทาน

3. สภาพร่างกายและจิตใจ เนื่องจากความพิการทางกายและทางจิต ประกอบกับไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ขาดโอกาสในการทำงาน ตลอดจน ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ทำให้ต้องออกไปเร่ร่อนขอทานอยู่ตามที่สาธารณะต่างๆ

4. ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู กล่าวคือ คนพิการ คนชรา และเด็กในครอบครัวที่ยากจน และความสัมพันธ์ในครอบครัวราบรื่น มักจะถูกครอบครัวทอดทิ้ง หลายคนไม่อาจเลี้ยงดูตนเองได้จึงต้องมาขอทาน

5. ค่านิยมของชุมชนและแรงจูงใจที่ขอทานมีรายได้ดี เนื่องจากการขอทานทำรายได้ดีโดยไม่ต้องลงทุนลงแรง เพียงแต่ใช้ความอดทนเท่านั้น พอถึงหน้าแล้งชาวบ้านโดยเฉพาะแถบภาคอีสานจะชักชวนกันเดินทางไปขอทานในเมืองเป็นจำนวนมาก ละจะเดินทางกลับมาทำนาในฤดูฝนตามเช่นเดิม ดังเช่นหมู่บ้านโพธิ์น้อย หมู่ที่ 1 ตำบลกระโพธิ์ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีชาวบ้านเกือบ 30 หลังคาเรือน ประกอบอาชีพขอทาน (วิจิตร จำพู่: 2538, 42-43) หรือกรณีนายจวบอาชีพเดิมยังชีพด้วยการขายของ แต่ถูกตำรวจไล่จับเสียด่าปรับอยู่เรื่อย เลยหันกลับไปยังชีพใหม่โดยเก็บเศษกระดาษตามถังขยะขาย ผลก็ถูกจับด้วยข้อกล่าวหาลักขโมย ในที่สุดเลยตัดสินใจเป็นขอทานเสีย ด้วยเหตุผลที่ว่า “เมื่อทำอะไรก็ถูกถ่มถุย ขอดทานชะเลยประชดสังคมนะ” (วัลลภ ตังคณานุรักษ์, 2535: 76-78)

6. อิทธิพลของแก๊งขอทาน ถือเป็นประเด็นที่น่าวิเคราะห์ และพิจารณาอย่างหนัก เพราะแสดงถึงการใช้อำนาจบีบบังคับกระทำใ้บุคคลอื่นต้องตกเป็นทาสตน ซึ่งจากการสอบถามหัวหน้าแก๊งขอทานที่ถูกจับ ทราบว่าหัวหน้าแก๊งแต่ละคนได้ดำเนินการกับบุคคลขอทานที่เป็นเด็ก ผู้หญิง คนชรา และคนพิการ จำแนกได้ 6 ประเภท ดังนี้ (กองควบคุมสวัสดิภาพเด็ก, ม.ป.ป., 1)

- นำขอทานไปปล่อยตามสะพานลอยข้ามถนนแล้วเดินเก็บเงินจากขอทานเป็นรายบุคคลคนละ 200 บาท/วัน
- รวบรวมบุคคลขอทานประเภทต่างๆ อยู่ในความคุ้มครอง ไปปล่อยตามจุดต่างๆ แล้วรับกลับเข้าบ้านในเวลาตีกรอก รวมทั้งจะเป็นผู้เก็บเงินขอทานให้หมดด้วยตนเอง
- นำบุคคลขอทานต่างชาติเข้ามาในประเทศไทยให้การดูแลและคุ้มครอง โดยจะให้ไปขอทาน และหัวหน้าแก๊งจะเป็นผู้เก็บเงินทั้งหมด คนขอทานคนใดมีรายได้ดีจะขายต่อเป็นทอดๆ
- เรียกเก็บเงินจากกลุ่มขอทานที่เป็นครอบครัว เก็บเป็นเดือนๆ ละ 2,000-5,000 บาทต่อหนึ่งครอบครัว
- รวมกลุ่มกันเป็นขบวนการเก็บเงินจากกลุ่มขอทานทั่วกรุงเทพฯ โดยมีอาชีพอื่นผสมด้วย เช่น ขายยาเสพติด ให้เสพยาเสพติดแล้วบังคับให้ล้างกระเป๋าคตามห้างสรรพสินค้า ออกเงินให้กู้ โดยเก็บดอกเบี้ยสูงในกลุ่มชาวเขมร และชาวเวียดนาม

จากสาเหตุการขอทานดังกล่าว พอสรุปได้ว่า มีปัจจัยหลายประการที่เป็นแรงผลักดันให้ก้าวเข้าสู่ธุรกิจขอทาน ดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สุขภาพไม่ดี เป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความยากจน ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษาต่ำ ค่านิยมของชุมชนที่สนับสนุนให้คนหันมาขอทาน ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว ส่งผลให้คนพิการ คนชราถูกทอดทิ้ง และปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การถูกหลอกลวง ล่อลวง หรือบังคับจากอิทธิพลแก๊งขอทาน เป็นต้น

นอกจากนี้กองสวัสดิการการสงเคราะห์ ฝ่ายสวัสดิการคนไร้ที่พึ่ง (ม.ป.ป., 1-2) ยังได้สรุปประเภทของการขอทานจากสาเหตุของการขอทาน โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ขอทานชั่วคราว เพื่อแก้ปัญหาความขัดสนที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า
2. ขอทานอาชีพ เกิดจากการเกียจคร้านทำงาน ไม่มีความรู้ ความด้อยโอกาสทางสังคม ไม่มีรายได้ ขาดแคลนเงินเป็นค่าอาหาร และค่าใช้จ่าย คนขอทานประเภทนี้มักมีความพิการ ชรา เป็นจุดขาย

เรียกร้องความสงสาร ดังเช่น ขอทานหญิงชรารายหนึ่งถูกเจ้าหน้าที่สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี ตรวจค้นทรัพย์สิน พบว่ามีบัญชีเงินฝากติดตัวถึง 300,000 บาท

3. **ขอทานโดยอิทธิพลของแก๊งขอทาน** ปัจจุบันรูปแบบการขอทานได้มีวิวัฒนาการจากการขอทานโดยอาชีพมาเป็นขบวนการขอทาน โดยมีผู้จัดการอำนวยความสะดวกอยู่เบื้องหลังการขอทาน ซึ่งจะทำงานในรูปแบบธุรกิจ โดยจะมีนายหน้าออกไปตามชนบทหรือตามแหล่งเสื่อมโทรมที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจน ขัดสน เพื่อโน้มน้าวชักชวนคนพิการ คนชรา หรือแม่ลูกอ่อนเข้าสู่ตลาดขอทาน วิธีการออกทำงานคือ ตอนเช้าผู้ประกอบการจะนำแรงงานขอทานไปส่งตามที่ต่างๆ และผู้ควบคุมจะเฝ้าดูอยู่ห่างๆ อาจจะนำข้าว ขนม น้ำ ไปให้บ้าง แล้วเก็บกวาดเงินในกระป๋องหรือภาชนะที่ขอได้ไปรวบรวมไว้ พอตกเย็นก็จะมารับกลับไปยังแหล่งพำนัก ส่วนการจัดสรรผลประโยชน์แก่คนขอทาน พบว่า ในแต่ละวันสามารถขอเงินได้ประมาณ 1,000 บาทต่อคน แต่ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์เพียงราว 2,500 บาทต่อคน ใน 2 สัปดาห์ แต่คนขอทานก็ยังยอมตกอยู่ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ เนื่องจากความไม่รู้ กล่าวคือ คนขอทานส่วนใหญ่มีการศึกษาดำ ไม่รู้สภาวะการณ์ของสังคมเมือง ไม่มีทุนเริ่มต้นที่จะจัดองค์กรขอทานของตนเอง และปราศจากความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐบางส่วน ดังเช่น มีขอทานรายหนึ่งเคยขอแยกตัวไปขอทานอิสระที่สถานีขนส่งหมอชิตได้เพียง 1 วัน ได้ถูกตำรวจควบคุมตัว จึงเกิดความหวาดกลัว ไม่กล้าไปขอทานโดยอิสระตามลำพัง

ทุกวันนี้ อิทธิพลของขบวนการขอทานมีครอบคลุมทั่วไป โดยเฉพาะจุดขอทานที่ทำรายได้ดี ขอทานที่ไม่อยู่ในขอบข่ายของขบวนการจะถูกบีบให้ออกไปจากแหล่งที่ทำรายได้ดี โดยอาจจะไปอยู่ที่ไกลๆ ที่อิทธิพลของขบวนการยังครอบคลุมไปไม่ถึง จะเป็นแหล่งที่รายได้น้อย ไม่มีคนพลุกพล่าน ขอทานอิสระจะต้องถูกดึงเข้ามาสู่ขบวนการ ทำงานให้ขบวนการ รับส่วนแบ่งจากขบวนการ และกลายเป็นสมาชิกของขบวนการธุรกิจขอทานไปในที่สุด

จากแนวคิดประเภทการขอทาน ซึ่งให้เห็นว่าการขอทานในระยะเริ่มแรกจะเป็นการขอทานเพื่อนำเงินมาใช้แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่เมื่อกระทำไปนานๆ เข้าเหมือนอย่างกรณีขอทานข้าว พวกเขาเหล่านั้นกลับถูกเบียดขับออกเหมือนเป็น “คนอื่น” ที่ไม่มีความรู้สึกเป็นคนชุมชนเดียวกัน ไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือ ต้องเผชิญกับความอดอยากโดยลำพัง และยังได้รับการดูถูกเหยียดหยามอย่างที่สุด ทำให้พวกเขาไม่สามารถกลับมาสู่วิถีการดำเนินชีวิตแบบเดิมได้อีก จึงจำเป็นต้องยึดการขอทานเป็นอาชีพถาวรต่อไป ขณะเดียวกันขอทานบางรายเห็นว่ารายได้ดี จึงยึดเป็นอาชีพถาวรโดยไม่คิดจะกลับไปทำอาชีพเดิมอีกต่อไป จนกระทั่งในที่สุดก็ได้พัฒนาလာมาเป็น “ธุรกิจขอทานข้ามชาติ” มีการจัดตั้ง

เป็นองค์กร มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และเป็นผลผลักดันให้เกิดการอพยพโยกย้ายถิ่นจากชุมชนสู่เมืองและการย้ายถิ่นข้ามชาติในที่สุด และเกิดเป็นปัญหาขอทานข้ามชาติในปัจจุบัน

3.4 แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของคนขอทานไทยและมาตรการการแก้ไขปัญหา

วรรณ อรัญกุล (2543) ได้วิเคราะห์ว่า แนวโน้มปัญหาคนขอทานจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เพราะในทศวรรษหน้าจะมีผู้ประสบปัญหาความยากจนเดือดร้อนทวีคูณเพิ่มมากขึ้น และคนกลุ่มนี้อาจเข้าสู่วงจรระบบขอทานได้ ส่งผลให้ประเทศคลาคล่ำไปด้วยคนขอทานที่ยากต่อการเยียวยาแก้ไข ยิ่งไปกว่านั้น ยังได้วิเคราะห์ว่า รูปแบบการขอทานได้เปลี่ยนแปลงไปจากการขอทานเพื่อแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า กลายมาเป็นอาชีพที่มีรายได้อย่างคงามัน ก็เนื่องด้วยการขอทานเป็นงานสบาย รายได้ดี³ อาศัยสภาพร่างกายที่ดูน่าสมเพชเวทนาเป็นจุดขาย หรือบางรายหอบลูกจูงหลานมานั่งขอทานอยู่ข้างๆ ทำให้ดึงดูดคนที่ผ่านไปมาให้เมตตาสงสาร และได้เงินรายได้มากขึ้น จึงเป็นช่องทางให้คนหันมากระทำการขอทานเป็นอาชีพกันเป็นจำนวนมากทั้งในรูปขอทานอิสระ และขอทานภายใต้ผู้ถือประโยชน์ จนในที่สุดก็ได้พัฒนาเป็นธุรกิจขอทานและแก๊งขอทาน ที่ทำมาหากินอย่างเป็นล่ำเป็นสัน โดยเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เช่น แก๊งที่วัดทองธรรมชาติ เขตคลองสาน แก๊งที่ซอยลาดพร้าว 32 แก๊งที่ถนนเจริญนคร แก๊งที่หมู่บ้านเศรษฐกิจ ถนนเพชรเกษม แก๊งนายเปียในซอยอุดมสุข แก๊งยายสะอึ่งในซอยอ่อนอารี เขตปากน้ำ เป็นต้น (อีคอนนิวส์, 2534: 24-25)

โดยในแต่ละแก๊งจะมีคนขอทานร่วมอยู่ประมาณ 10-20 คน มีการจัดองค์กรการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีผู้บงการอยู่เบื้องหลังที่ล่อลวง หลอกลวง บังคับ และประทุษร้ายร่างกายเด็ก คนชรา คนพิการเพื่อมาขอทาน โดยผู้ถือประโยชน์ฯ จะคอยอำนวยความสะดวกทั้งในด้านอาหาร รถรับ-ส่ง ที่พัก ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่คนขอทานอย่างไม่มีคุณธรรม ขอทานบางรายก็ยินดีและเต็มใจ เพราะพึงพอใจในสวัสดิการที่ได้รับ ไม่ต้องแย่งสถานที่ขอทาน ดังเช่นภาพเหตุการณ์ที่ชายคนหนึ่งกำลังซ่อมเด็กบนสะพานลอยหน้าห้างเซียร์ รังสิต เพราะโกรธแค้นที่เด็กแย่งที่ขอทานบนสะพานลอย จึงบังคับทุบตีเด็กแล้วเอาเงินไปหมด (เดลินิวส์, 2539: 12) ที่สำคัญคือ พวกเขาคิดว่าได้รับการพิทักษ์ให้

³ จากรายงานการศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อที่มาของรายได้ของคนขอทานในสถานสงเคราะห์ชาย และหญิงธัญบุรี จ.ปทุมธานี พบว่าในแต่ละวันโดยเฉลี่ยแล้ว ขอทานส่วนใหญ่จะมีรายได้มากกว่า 150 บาทขึ้นไป (กรียงศักดิ์ ดารานนท์, 2539: 9 อ้างในวรรณ อรัญกุล, 2543: 4) ซึ่งเป็นรายได้ที่มากกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดไว้เพียงวันละ 145 บาท ในท้องที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเขตที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงสุดของประเทศ ประกาศโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ฉบับที่ 4 ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2538

รอดพ้นจากอำนาจการควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจาก “ขอทาน” อยู่ในสถานะ “ปัญหา” ที่ต้องกำจัด ซึ่งถือว่า มีความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พุทธศักราช 2484 โดยรัฐมองว่าขอทาน เหล่านั้นได้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมาเรื่อยๆ เช่น การทำร้ายร่างกาย การลักพาตัวผู้เยาว์ การเสพสาร เสพติด เป็นต้น นอกจากนี้จะสร้างความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาบนท้องถนน ยังเป็นการ สูญเปล่าด้านทรัพยากรบุคคล เพราะขอทานบางรายเป็นกำลังแรงงานที่มีได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจแต่ อย่างไม่ได้ อีกทั้งยังทำให้เสื่อมเสียศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติโดยเฉพาะปัญหาสิทธิ มนุษยชนขั้นพื้นฐาน ที่พวกมิถิฉาชีพพยายามแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้ค้าโอกาสในสังคม รวมทั้งเกิดการละเลยแก่ชาวต่างชาติที่ได้มาพบเห็นและมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม แม้ทางรัฐจะมีมาตรการการแก้ไขปัญหาค้นขอทานตามพระราชบัญญัติควบคุม การขอทาน พุทธศักราช 2484 และข้อบังคับกรมประชาสงเคราะห์ว่าด้วยการควบคุมและวินัยของสถาน สงเคราะห์ควบคุมคนขอทาน พ.ศ. 2539 ด้วยวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพคนขอทานในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้เขาสามารถประกอบสัมมาชีพได้ภายหลังพ้นการสงเคราะห์ ปรากฏว่ามาตรการดังกล่าวยังไม่ สัมฤทธิ์ผล เพราะยังมีคนขอทานอยู่คายนับพันไป (วรรณ อริญกุล, 2543: 6-8) ขอทานบางรายถูก ควบคุมตัวเข้าสถานสงเคราะห์ครั้งแล้วครั้งเล่า ดังจะเห็นได้จากตารางสถิติจำนวนรอบคนขอทานที่ถูก ควบคุมตัวเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1: จำนวนรอบคนขอทานที่เข้ารับการสงเคราะห์ในสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี

จำนวนรอบที่เข้ารับ การสงเคราะห์	จำนวนคนขอทานไทยที่ถูกควบคุมตัวในแต่ละปีงบประมาณ (คน)				
	2539	2540	2541	รวม	ร้อยละ
รอบ 2	98	127	138	363	55.67
รอบ 3	31	51	59	141	21.63
รอบ 4 ขึ้นไป	34	42	72	148	22.70
รวม	163	220	269	652	100.00
ร้อยละ	25.00	33.74	41.26	100	

ที่มา: กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ (อ้างใน วรรณ อริญกุล, 2543: 6)

นอกจากนี้ จากสถิติคนขอทานที่ถูกควบคุมตัวเข้ารับการสงเคราะห์ดังกล่าว ก็มีได้ลดน้อยลง ในทางตรงกันข้าม กลับยังเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ (ตารางที่ 3.2) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายฉบับ

ดังกล่าวล้ำสมัย มีข้อบกพร่องหลายประการ ได้แก่ รูปแบบการขอทานที่ได้พัฒนามาเป็นการขอทานเชิงธุรกิจ ซึ่งมีบุคคลบางกลุ่มเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลขอทาน แต่กฎหมายก็ยังไม่สามารถนำตัวมาลงโทษได้ ยกเว้นคนขอทานถูกบังคับ อีกทั้งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมซึ่งมีอำนาจรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติฉบับนี้กลับไม่มีอำนาจสั่งการหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือขอทานดังกล่าว รัฐจึงได้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายขึ้นใหม่เป็นร่างพระราชบัญญัติคนขอทาน พ.ศ. ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (ดูใน สมศักดิ์ ชินอรุณชัย, 2537; สุรศักดิ์ มณีพร, 2537: 379-383) แต่ที่สำคัญคือ การไม่ได้รับความร่วมมือจากคนขอทานที่ถูกแสวงหาประโยชน์ ประกอบกับความเชื่อในเรื่องบุญกรรม ทำให้มีผู้มีจิตเมตตาสงสารให้เงินทำทานแก่ผู้ด้อยโอกาสเหล่านี้เสมอ ส่งผลให้การกระทำขอทานจึงดำรงอยู่ในสังคมต่อไปได้

ตารางที่ 3.2: จำนวนคนขอทานที่ถูกควบคุมตัวเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี

ปีงบประมาณ	จำนวนคนขอทาน (คน)			
	ขอทานไทย	ขอทานต่างด้าว	รวม	% ขอทานต่างด้าว
2538	999	488	1,487	32.82
2539	780	1,080	1,860	58.06
2540	636	1,282	1,918	66.84
2541*	751	-	-	-
2542	976	2,612	3,588	72.79
2543	532	1,620	2,152	75.28
2544	703	2,371	3,074	77.13
2545	488	1,201	1,689	71.11

ที่มา: กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์

*หมายเหตุ: ไม่สามารถหาข้อมูลตัวเลขขอทานต่างด้าวในปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 ได้

และเมื่อพิจารณาลึกลงในรายละเอียด หลังจากได้ทำการค้นหาข้อมูลการเติบโตและมาตรการแก้ไขปัญหาคนขอทานในประเทศไทยในช่วงเวลากว่า 8 ปีที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาคนขอทานมิได้มีแต่เฉพาะคนไทยเท่านั้น เพราะจากสถิตินำส่งคนขอทานเข้าสถานแรกรับดังกล่าว (ตารางที่ 3.2) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538-2545 มีคนเร่ร่อนขอทานที่เป็นต่างชาติเพิ่มจำนวนสูงขึ้นทุกปี คือ จาก 488 คน ในปี พ.ศ.

2538 เป็น 1,080 คน และ 1,282 คน ในปี 2539 และ 2540 ตามลำดับ โดยในปีถัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541-2545 จำนวนตัวเลขคนขอทานต่างชาติดังกล่าวเพิ่มขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะแล้วมีจำนวนมากกว่า 70% ของจำนวนคนขอทานทั้งหมดที่กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ สามารถควบคุมตัวเอาไว้ได้ นับเป็นจำนวนตัวเลขที่น่าตกใจเป็นอย่างยิ่ง และนั่นก็แสดงให้เห็นว่าปัญหาคนขอทานได้ลุกลามขยายวงกว้างขึ้นไปอีก ซึ่งยากแก่การเยียวยาแก้ไขมากขึ้น ที่สำคัญปัญหาดังกล่าวยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของการย้ายถิ่นข้ามชาติผิดกฎหมายในประเทศไทยได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากการศึกษาปัญหาคนขอทานข้ามชาติที่ผ่านมา เป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่มีการกล่าวอ้างถึงในลักษณะการค้าแรงงานเด็กและหญิงเพื่อมาเป็นขอทานเท่านั้น (คูใน กุศล สุนทรธาดา และอุมาภรณ์ ภัทรวานิชย์, 2539; คณะทำงานเรื่องเด็กต่างชาติ, 2539; เปรมใจ วังศิริไพศาล, ศิวพร เอื้อสูง, สุภางค์ จันทวานิช, 2540; รัตใจ อัจจุตโยธิน, เกสร จรรยา, และปิยะพันธ์ จรรยา, 2541)

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ปัญหาคนขอทานข้ามชาติ จึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาแรงงานเด็ก และแรงงานอพยพข้ามชาติผิดกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับ *ขบวนการค้ำมนุษย์* เป็นสำคัญ

3.5 ขบวนการค้ำมนุษย์: ปรากฏการณ์ของการย้ายถิ่นข้ามชาติผิดกฎหมายในประเทศไทย

จากการสำรวจเอกสารของทางราชการและงานวิจัยที่กล่าวถึงจำนวนของผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมายพบว่า ประเทศต้นทางที่สำคัญและมีจำนวนมากที่สุดมาจากประเทศพม่า สำหรับกลุ่มใหญ่รองลงมายังหาข้อสรุปไม่ได้ แต่สามารถระบุประเทศต้นทางสำคัญๆ ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้านคือเขมร ลาว และเวียดนามซึ่งมักจะเดินทางผ่านมาทางประเทศเขมร เป็นกลุ่มที่ตั้งใจเข้ามาเพื่อที่จะทำงาน โดยมีขบวนการที่ลักลอบนำพาเข้ามาด้วยโดยผ่านนายหน้า (Derks, 1997; DEPDC, 1998; Thongkham et al., 1998 อ้างในกฤตยา อาชวนิจกุล, 2545: 12) ประเทศต้นทางที่สำคัญถัดมาคือ ประเทศจีน ในกลุ่มที่ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายและมาทำงานอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่มีขบวนการนำเข้ามาจากมณฑลคุนหมิงทางตอนใต้ของประเทศจีน โดยใช้ช่องทางผ่านพม่า ลาว และเข้ามาทางภาคเหนือของไทย โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งบางส่วนเป็นหญิงจีนที่ถูกล่อลวงมาค้าประเวณี (คูใน วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2539; กฤตยา อาชวนิจกุล และพรสุข เกิดสว่าง, 2540)

เห็นได้ว่า ประเทศต้นทางเหล่านี้เป็นกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงของไทยที่ติดอยู่ในภาวะบ้านแตกสาแหรกขาด บางคนต้องพลัดพรากจากบิดามารดาญาติพี่น้อง อันเป็นผลมาจากปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศ การไม่มีความมั่นคงใน

สถานะภาพของตนเป็นทุนเดิมของพวกเขาเหล่านั้น ทำให้ตกอยู่ในภาวะเป็นเหยื่อของพวกปฏิบัติงานในรูปแบบที่แอบแฝงไปกับการจัดหางานให้กับแรงงานข้ามชาติได้โดยง่าย และได้กลายเป็นเป้าที่ดีที่สุดของการทำกำไรจากธุรกิจ “ค้ามนุษย์” ซึ่งธุรกิจนี้ได้แทรกอยู่กับการขยายตัวของ การย้ายถิ่นข้ามชาติเพื่อมาเป็นแรงงานอย่างแยกไม่ออก ทำให้แรงงานจำนวนไม่น้อยที่มุ่งหวังเดินทางไปทำงานในต่างประเทศ กลับถูกขายเป็นทาส และผู้ที่ตกเป็นเหยื่อมากที่สุดก็คือผู้หญิงและเด็ก ซึ่งมีทั้งที่ต้องการจะไปทำงานหาเงินโดยสุจริต แต่ถูกหลอกหรือถูกขายให้แก่พวกขบวนการค้ามนุษย์โดยผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามไม่ถึงการณ์ว่าจะตกเป็นเหยื่อของแก๊งอิทธิพล ปัญหาดังกล่าวกำลังเป็นปัญหาที่สำคัญในขณะนี้ ที่สำคัญ “ประเทศไทยถูกระบุเป็น ประเทศของผู้ลี้ภัยและสวรรค์ที่ปลอดภัยสำหรับแรงงานอพยพที่หลงใหลเข้ามาในประเทศอย่างไม่ขาดสาย และเป็นศูนย์กลางการผ่านแดนของพวกนักค้ามนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและผู้หญิง” (Newsweek September 2, 1996; The Nation June 2, 1997 อ้างใน วอลเลน เบลโล , เจียร์ คันทิงแฮม, ที เค็ง ปอห์, 2542(a): 138-143)

ประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจเรื่องเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เมื่อ 15 ปีเศษมานี้ และได้มีความพยายามหลายประการที่จะทำให้ปัญหานี้ลดน้อยลง โดยมีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการประสานงานการแก้ไขปัญหาค้าเด็กและหญิงขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้จัดทำบันทึกข้อตกลง หรือ Memorandum of Understanding (MOU) ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างภาครัฐกับภาครัฐ ภาครัฐกับภาคเอกชน ซึ่งได้มีการลงนามไปแล้วทั้งสามฉบับ (ฉบับแรก ระหว่างภาครัฐ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2542 และฉบับปัจจุบันรวมทั้งอีก 2 ฉบับระหว่างภาคเอกชนและระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2546) ทั้งนี้เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถร่วมกันทำงานโดยราบรื่น แม้ว่าแต่ละหน่วยงานจะมีกฎหมาย กฎ และระเบียบที่ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติงานของตน แต่ยังคงยึดถือบรรทัดฐานของหลักสิทธิมนุษยชนและความถูกต้องแห่งกฎหมาย กฎ และระเบียบของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่เอื้อให้ทุกฝ่ายสามารถก้าวข้ามความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละหน่วยงานได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ให้นำประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการดำเนินการด้วย (ดูใน คณะอนุกรรมการประสานงานการแก้ไขปัญหาค้าเด็กและหญิง, 2546)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามอย่างแข็งขัน มีความร่วมมือและการระดมสรรพกำลังและศักยภาพจากหน่วยงานหลายฝ่ายดังที่ได้กล่าวมาแล้วในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตั้งแต่พัฒนากฎหมาย กฎ และระเบียบต่างๆ เพื่อให้เอื้อต่อการป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือผู้เสียหาย ตลอดจนส่งตัวผู้เสียหายกลับสู่

ภูมิปัญญาและสามารถอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข และการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรระหว่างประเทศ ตั้งแต่ระดับพื้นที่ ระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก การค้ามนุษย์ โดยเฉพาะการค้าหญิงและเด็กก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่ เนื่องจากรูปแบบของการค้ามนุษย์เปลี่ยนจากการใช้กำลัง เป็นการล่อลวง ชักจูง และการใช้เครือข่ายอันมีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมทั้งภายในประเทศและข้ามชาติ

สถานการณ์ดังกล่าว พบว่า มีความสอดคล้องกับปรากฏการณ์ของคนเร่ร่อนต่างชาติที่เข้ามายึด อาชีพขอทานส่วนหนึ่งแม้จะเคยถูกส่งตัวกลับประเทศเดิมแล้ว แต่ภายในระยะเวลาอันสั้นกลุ่มคนเหล่านั้นก็จะย้อนกลับมาอีก (สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี⁴, 2545) เนื่องจากมีกระบวนการแสวงหาประโยชน์จาก กลุ่มคนขอทานต่างด้าวเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่กระทำโดย คนรู้จักกัน ในการหลอกลวงหรือบังคับนั้น พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กอยู่มักไม่รู้เงื่อนไขการทำงานด้วย กล่าวคือเด็กและครอบครัวจะทราบว่าเป็นการเดินทางมา “ขายของ” แต่เมื่อมาถึงปลายทางแล้ว กลับถูกบังคับ ให้ขอทานก็จำเป็นต้องปรับตัวให้เคยชินกับสภาพความเป็นจริง เพราะพบว่าการทำงานเช่นนี้เป็นทางเลือกเดียวที่จะทำให้ตนอิ่มท้องและมีเงินใช้บ้าง (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2545: 52) ปรากฏการณ์นี้อาจใช้เป็นเครื่องชี้วัด อย่างหนึ่งได้หรือไม่ว่าเกิดอะไรขึ้นกับสถานการณ์ดังกล่าว

แม้การวิเคราะห์จำนวนผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติที่เข้ามาขอทานในประเทศไทย จะมีความเกี่ยวเนื่อง กับการคาดประมาณจำนวนผู้ลักลอบเข้าเมืองและมาทำงานที่มาจากประเทศต่างๆ หากแต่ข้อมูลดังกล่าว ยังไม่เคยมีการคาดประมาณอย่างเป็นระบบ และไม่ได้จำแนกประเภทของผู้หลบหนีเข้าเมืองเหล่านั้นว่า เข้ามาทำอะไรบ้าง และมีจำนวนเท่าใด อีกทั้งฐานข้อมูลปัจจุบันเท่าที่มีอยู่นับว่าค่อนข้างจำกัด ข้อมูล ทั้งหมดเป็นข้อมูลที่ระบุจำนวนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ได้แก่ ข้อมูลการจดทะเบียนแรงงานข้าม ชาติที่ได้รับการผ่อนผันให้ได้รับใบอนุญาตทำงานชั่วคราวในประเทศไทยของกระทรวงแรงงาน ข้อมูลคน

⁴ สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี ก่อตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เปิดดำเนินงานในปี พ.ศ. 2536 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับบุคคลที่กระทำ การขอทานและเร่ร่อนไร้ที่พึ่งซึ่งไม่มีครอบครัวหรือผู้อุปการะเลี้ยงดู ที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หน่วยงาน องค์กร นำส่งเพื่อให้บริการ สงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพ พื้นฟูปรับสภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถช่วยเหลือตนเอง มีความพร้อมที่จะกลับสู่สังคม หรือ บางส่วนที่มีความจำเป็น ต้องได้รับการพิเศษเฉพาะทางจะส่งต่อไปรับบริการที่เหมาะสมจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการ จัดบริหารสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพแก่คนขอทานต่างด้าวที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ โดยประสานความร่วมมือกับองค์กร IOM. และสถานคุ้มครองสวัสดิภาพบ้านเกร็ดตระการ และสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด เพื่อนำส่งคนขอทานต่างด้าวที่ตกเป็นเหยื่อเข้า รับบริการเป็นการชั่วคราวก่อนส่งกลับประเทศภูมิลำเนา รวมถึงมีการจัดบริการฟื้นฟูปรับสภาพแก่คนขอทานต่างด้าว ระหว่างรอการ ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำส่งกลับประเทศภูมิลำเนาต่อไป

ต่างชาติที่หลบหนีเข้าเมืองและถูกกักกันเพื่อรอการส่งกลับ ในสถานกักกันผู้ต้องกัก ของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และข้อมูลการจับกุมขบวนการไทยและต่างชาติ ของกรมประชาสงเคราะห์ เป็นต้น

ดังนั้น รายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขบวนการ โดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี ในสังกัดของกรมประชาสงเคราะห์ จึงเป็นเพียงแหล่งข้อมูลเอกสารเดียวที่กล่าวถึงจำนวนคนขบวนการข้ามชาติในประเทศไทยเท่านั้น

3.6 สถานการณ์และแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของขบวนการข้ามชาติในประเทศไทย

ข้อมูลที่ได้รับจากการตรวจค้นทรัพย์สินของคนขบวนการที่ถูกเจ้าพนักงานจับกุมนำส่ง สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี พบว่า คนขบวนการต่างด้าวที่ถูกจับกุมจะมีรายได้จากการขบวนการ ประมาณวันละ 300-700 บาท ขึ้นอยู่กับสถานที่ถูกจับกุม เช่น บริเวณถนนสีลม ที่มีชาวต่างชาติอยู่เป็นจำนวนมาก พบว่าขบวนการหญิงชราที่มีเงิน 500 ดอลลาร์ (Dollar) และเงินไทย อีก 3,000 บาท อยู่ในกระเป๋า

และเมื่อดูจากสถิติจำนวนทรัพย์สินของคนขบวนการต่างด้าวที่สถานแรกรับฯ ได้จัดทำขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2545 (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3: สถิติจำนวนทรัพย์สินของคนขบวนการต่างด้าว ตั้งแต่ พ.ศ. 2543-2545

ปี	ยอดเงินฝากของผู้รับฯ ที่เป็นคนขบวนการต่างด้าว	จำนวนเงินฝากทั้งหมดของผู้รับฯ ในสถานแรกรับ	% ของจำนวนเงินฝากของขบวนการในสถานแรกรับ
2543	639,450	927,629	68.90
2544	911,725	1,261,377	72.28
2545	424,580	705,809	60.16

* ทรัพย์สินของคนขบวนการทั้งหมดจะนำฝากไว้ในบัญชีเงินฝาก เมื่อถูกผลักดันส่งกลับประเทศ ทรัพย์สินของคนขบวนการจะถูกส่งคืนให้ครบเต็มจำนวน

ที่มา: รายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขบวนการ โดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง นนทบุรี, 2546

จะเห็นได้ว่า การหารายได้ด้วยการขบวนการสามารถทำรายได้เป็นกอบเป็นกำ จึงทำให้มีคนต่างด้าวจำนวนมากไหลทะลักเข้าประเทศเพื่อมาเป็นขบวนการ ภาพความน่าเวทนาของคนขบวนการที่เราเห็นอยู่ตามสถานที่ต่างๆ จึงมิได้มีแต่เฉพาะคนไทยเท่านั้น

3.6.1 จำนวนคนขอทานต่างด้าวในประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถใช้กล่าวอ้างถึงประชากรที่เป็นคนขอทานต่างชาติทั้งหมดได้ เพราะการเก็บข้อมูลไม่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์ การบอกร้อยละแสดงตัวเลขเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของคนขอทานที่เสนอ จึงเป็นการเสนอรายละเอียดของกลุ่มคนขอทานเขมรที่ผู้วิจัยคัดสรรเก็บข้อมูลมาได้ โดยใช้ประกอบกับข้อมูลของสถานแรกรับฯ ที่ได้มีการจัดเก็บสถิติข้อมูลเบื้องต้นของคนขอทานที่เคยได้รับความช่วยเหลือเอาไว้เท่านั้น

ตัวเลขที่แท้จริงของขอทานข้ามชาติที่เข้ามาหารายได้ในประเทศไทยไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่จากสถิตินำส่งคนขอทานเข้าสถานแรกรับฯ ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2545 พบว่ามีคนเร่ร่อนขอทานที่เป็นต่างชาติเพิ่มจำนวนสูงขึ้นทุกปี (ดูจากตารางที่ 3.4) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา พบว่า จำนวนคนขอทานข้ามชาติที่ถูกควบคุมตัวได้มีจำนวนสูงกว่าพันคนมาโดยตลอด โดยในปีงบประมาณที่สามารถจับกุมคนขอทานได้มากที่สุด คือ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2542 มีจำนวนคนขอทานต่างชาติถึง 2,612 คน เป็นการเพิ่มจำนวนขึ้นมากเกือบห้าเท่าในช่วงระยะเวลาเพียง 3 ปี เมื่อเทียบกับจำนวนคนขอทานในปี พ.ศ. 2538 ที่มีเพียง 488 คน ซึ่งเป็นข้อมูลในช่วงปีแรกที่จับกุมขอทานต่างด้าวได้

ตารางที่ 3.4: จำนวนคนขอทานต่างด้าวที่ถูกควบคุมตัวเข้ารับการสงเคราะห์
ในสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี

ปีงบประมาณ	จำนวนคนขอทานต่างด้าว (คน)
2538	488
2539	1,080
2540	1,282
2541*	-
2542	2,612
2543	1,620
2544	2,371
2545	1,201

ที่มา: กองสวัสดิการสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์

*หมายเหตุ: ไม่สามารถหาข้อมูลตัวเลขขอทานต่างด้าวในปีงบประมาณ พ.ศ. 2541 ได้

3.6.2 แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของขอทานข้ามชาติในประเทศไทย

จากข้อมูลล่าสุดตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 จนถึงปี พ.ศ. 2545 สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรีได้รับคนขอทานต่างด้าวเข้ารับบริการ จำนวน 7,804 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 77.92 ของจำนวนขอทานทั้งหมด 10,015 คน ที่ทางสถานแรกรับฯ ได้ให้ความช่วยเหลือ (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5: แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของขอทานต่างด้าวที่ถูกส่งตัวเข้ารับบริการ
ในสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง นนทบุรี

ปีงบประมาณ	จำนวนคนขอทานต่างชาติ (คน)				รวม (คน)	ขอทานทั้งหมด (คน)	% คนขอทาน ต่างชาติ
	ชาย	หญิง	เด็กชาย	เด็กหญิง			
2542	307	1,033	687	585	2,612	3,588	72.79
2543	115	757	384	364	1,620	2,152	75.20
2544	189	1,118	541	523	2,371	3,074	77.13
2545	109	580	263	249	1,201	2,689	44.66
					7,804	10,015	77.92

ที่มา: จำนวนจากรายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทานโดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง นนทบุรี, 2546

หมายเหตุ: ผู้รับฯ นำส่งจากหน่วยงานในกทม. และปริมณฑล

ตัวเลขที่แสดงจำนวนและแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของคนขอทานข้ามชาติดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นขนาดของกลุ่มคนข้ามแดนผิดกฎหมายที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้องศึกษาถึงลงในรายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับคนขอทานข้ามชาติเหล่านั้น

จากรายงานผลการช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทานต่างชาติ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2539 – 31 กรกฎาคม 2540 พบว่า มีคนเร่ร่อนขอทานทั้งหมด 1,918 ราย ในจำนวนนี้เป็นคนต่างชาติ 1,282 ราย คิดเป็น 67 % โดยแบ่งเป็นผู้ใหญ่ 752 ราย เป็นเด็ก 530 ราย ส่วนใหญ่เป็นเด็กผู้ชายมากกว่าผู้หญิง หากพิจารณาตามสัญชาติ พบว่า **เด็กขอทานต่างชาติจากเขมรมีมากที่สุด** คิดเป็น 64% รองลงมา คือ เด็กพม่า และ

เวียดนาม⁵ (ตารางที่ 3.6) ซึ่งเด็กชาวเขมรที่ไหลบ่าเข้ามาเป็นขอทานเป็นอีกมิติหนึ่งของ**ปัญหาแรงงานข้ามชาติที่ลึกลอบเข้าเมือง** (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2545: 19) และนับวันก็จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกที ดังตัวอย่างจากการจับกุมแรงงานต่างด้าวเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 มีการจับขอทานต่างด้าวได้ถึง 1,890 คน โดยประมาณ 1,700 คน หรือ 89% มาจากประเทศเขมร (ผู้จัดการรายสัปดาห์ ฉบับประจำ 6-12 ธันวาคม 2542)

ตารางที่ 3.6: จำนวนร้อยละของคนขอทานแยกตามสัญชาติ (1 ต.ค. 2539 – 31 ก.ค. 2540)

สัญชาติ	ผู้ใหญ่				เด็ก				รวมทั้งหมด	
	หญิง	ชาย	รวม	%	หญิง	ชาย	รวม	%	รวม	%
เขมร	561	161	725	55.8	222	274	496	79.7	1,221	63.7
พม่า*	22	2	24	1.9	12	22	34	5.5	58	3.0
เวียดนาม	0	3	3	0.2	0	0	0	0.0	3	0.2
ไทย	175	369	544	42.1	23	69	92	14.8	636	33.1
รวม	761	535	1,296	100.0	257	365	622	100.0	1,918	100.00

*ส่วนมากคือชาวมุสลิมอินเดียจากประเทศพม่า

ที่มา: Archavamitkul 1998 (คำนวณจากรายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทาน โดยหน่วยปฏิบัติการกรมประชาสงเคราะห์กระทรวงแรงงาน พ.ศ. 2540)

จะเห็นได้ว่า จากตัวเลขสถิติที่เก็บได้จากเมื่อปีงบประมาณ พ.ศ. 2539-2540 ปัญหาคนขอทานข้ามแดนเป็นปัญหาของผู้ย้ายถิ่นผิดกฎหมายเพียงกลุ่มเดียว นั่นคือ *กลุ่มชาวเขมรข้ามชาติ* ที่สำคัญพบว่าขอทานส่วนใหญ่เป็น *เด็ก* มากกว่าผู้ใหญ่ จึงทำให้เรื่องดังกล่าวมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ดังนั้นจึงได้ติดตามข้อมูลการช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทานต่างชาติที่ถูกจับกุมในสถานแรกรับฯ ในปีต่อๆ มา เพื่อดูแนวโน้มของปัญหาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่ตกอยู่กับกลุ่มคนย้ายถิ่นข้ามชาติชาวเขมรเพียงกลุ่มเดียวอยู่หรือไม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

⁵ ที่น่าสังเกตคือจำนวนเด็กเวียดนามพบว่ามีเพียง 3 รายเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงคาดว่าน่าจะมีมากกว่านี้ เนื่องจากเด็กเวียดนามส่วนใหญ่ที่มาขอทานมักเป็นเด็กเวียดนามในเขมร บางคนจึงแจ้งว่ามีสัญชาติเขมร บางกรณีก็มีการแอบอ้างว่าเป็นสัญชาติเขมร เนื่องจากคนเขมรจะถูกส่งกลับที่ชายแดนอำเภออรุณประเทศ จังหวัดสระแก้ว ในขณะที่คนเวียดนามจะมีขั้นตอนในการส่งกลับที่ยุงยากมากกว่าและใช้เวลานาน ทำให้ชาวเวียดนามมีโอกาสตกค้างอยู่ในสถานกักกันนานกว่าคนสัญชาติอื่นๆ (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2545: 19)

3.6.3 ลักษณะทางประชากรของคนขอทานข้ามชาติ

1) สัญชาติของคนขอทาน

จากรายงานผลการช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทานที่เข้ารับบริการในสถานแรกรับฯ ดังกล่าว ตั้งแต่ วันที่ 1 ตุลาคม 2542 – 30 กันยายน 2545 พบว่า ขอทานต่างด้าวทั้งหมด “ส่วนใหญ่เป็นชาวเขมร” มีจำนวน ถึง 7,702 ราย คิดเป็น 98.7 % รองลงมาคือ พม่า ลาว และบังคลาเทศ (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7: จำนวนคนขอทานแยกตามสัญชาติ (1 ต.ค. 2542-30 ก.ย. 2545)

สัญชาติ	ผู้ใหญ่				เด็ก				รวมทั้งหมด	
	หญิง	ชาย	รวม	%	หญิง	ชาย	รวม	%	รวม	%
เขมร	3,464	703	4,167	99.03	1,699	1,863	3,562	98.3	7,702	98.7
พม่า	24	13	37	0.88	18	39	57	1.57	94	1.2
ลาว*	0	3	3	0.07	4	0	4	0.11	7	0.09
บังคลาเทศ	0	1	1	0.02	0	0	0	0	1	0.01
รวม	3,488	720	4,208	100.0	1,721	1,902	3,623	100.0	7,804	100.0

* คนขอทานลาวที่รับบริการจะเป็นชาวลาวที่เข้ามาทำงานในสมุทรสาครและถูกโกงค่าจ้างแรงงาน ประชาสงเคราะห์ จังหวัดสมุทรสาครนำมาฝากไว้เพื่อเรียกร้องค่าแรง เมื่อได้รับค่าแรงแล้วได้ส่งกลับประเทศปี พ.ศ. 2544

ที่มา: จำนวนจากรายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทาน โดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี, 2546

แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า ขอทานต่างด้าวทั้งหมดที่มาจากกัมพูชานั้นจะมาจากเมืองเดียวกัน คือ **ปอยเปตมากที่สุด** รองลงไปคือ พระตะบอง กัมปงจาม ไปเวง พนมเปญ บังตะกวน เสียมราฐ เสียมเรียบ ศรีโสภณ(สถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี, 2546)

2) เพศและอายุ

ข้อมูลจากตารางที่ 3.7 เมื่อพิจารณาลึกลงในรายละเอียดเฉพาะคนขอทานเขมร ซึ่งเป็นกลุ่มคนขอทานใหญ่ที่สุด พบว่า คนเร่ร่อนขอทานชาวเขมรทั้งหมด 7,702 คน ในจำนวนนี้แบ่งเป็นผู้ใหญ่ 4,167 ราย ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เป็นเด็ก 3,562 ราย โดยจะเป็นเด็กผู้ชายมากกว่าผู้หญิงเพียงเล็กน้อย หากนำมาเปรียบเทียบกันจะเห็นได้ว่า สัดส่วนของจำนวนคนขอทานที่เป็นผู้ใหญ่มีได้แตกต่างจากขอทานเด็กเท่าใด คิดเป็นร้อยละ 99.03 และ 98.3 ตามลำดับ

เมื่อจำแนกขอทานต่างด้าวที่เข้ารับบริการ ในปี พ.ศ. 2545 โดยแยกตามอายุ พบว่า มีขอทานต่างด้าวเข้ารับบริการทั้งสิ้น 1,201 คน ตามช่วงอายุต่างๆ กัน (ตารางที่ 3.8) ดังนี้

ตารางที่ 3.8: จำนวนขอทานต่างด้าวแยกตามอายุ ในช่วงปี พ.ศ. 2545

ช่วงอายุ	จำนวนคนขอทาน (คน)			ร้อยละ
	ชาย	หญิง	รวม	
0-10 ปี	252	250	502	41.80
11-20 ปี	24	23	47	3.91
21-30 ปี	26	102	128	10.66
31-40 ปี	46	171	217	18.07
41-50 ปี	5	70	75	6.24
51-60 ปี	6	54	60	5.00
61-70 ปี	10	106	116	9.66
71 ปีขึ้นไป	3	53	56	4.66
รวม	372	829	1,201	100

ที่มา: จำนวนจากรายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทาน โดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง นนทบุรี, 2546

เห็นได้ว่า คนขอทานต่างด้าวที่เข้ารับบริการในสถานแรกรับฯ ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กเล็กช่วงอายุระหว่าง 0-10 ปี ซึ่งมีทั้งเด็กผู้หญิงและชายในจำนวนไม่ต่างกันมาก คิดเป็นร้อยละ 41.80 รองลงมาเป็นผู้หญิงวัยกลางคนที่มียุ่ช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 18.07 และช่วงอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 10.66 ตามลำดับ นอกจากนี้ หญิงชราที่มีช่วงอายุระหว่าง 61-70 ปี ก็เป็นคนขอทานอีกกลุ่มหนึ่งที่มีจำนวนมากพอสมควร คิดเป็นร้อยละ 9.66 ของจำนวนขอทานทั้งหมดในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตที่ วัลลภ ตั้งคณานุรักษ์ (2535: 13) กล่าวว่า ปัจจุบันผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นพ่อแม่และไม่ใช่พ่อแม่ นำเด็กตั้งแต่วัยทารกถึง 14 ปี มาใช้เป็นเครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพเป็นขอทานมากขึ้น โดยอาศัยความเป็นเด็กเป็นจุดขายในการขอเงินได้ง่ายกว่า ประกอบกับผู้วิจัยมีความเห็นว่า “เด็กขอทานเหล่านี้มักเป็นเด็กอายุน้อย เพราะเชื่อฟังง่ายเหมาะแก่การควบคุม” นั่นเอง

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงพบเด็กต่างชาติอีกจำนวนหนึ่งถูกบังคับให้ขอทาน ดังแสดงในตารางที่ 3.9 จากรายงานการจับกุมหัวหน้าแก๊งขอทานโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก (2540) พบว่า แก๊งขอทานเหล่านี้มีจำนวนผู้ถูกบังคับให้ขอทานสูงสุดเกือบ 50 คนต่อ

หัวหน้าแก๊งเพียง 1 คน หัวหน้าแก๊งมีทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างชาติ “ส่วนใหญ่ผู้ถูกบังคับจะเป็นเด็ก”
ไม่มีข้อมูลว่าเด็กเหล่านี้มีอายุเท่าใด แต่คาดว่าผู้ถูกบังคับส่วนใหญ่ น่าจะเป็นเด็กต่างชาติ

ตารางที่ 3.9: จำนวนหัวหน้าแก๊งและผู้ถูกบังคับให้ขอตานที่จับกุมระหว่าง เม.ย. 2536 – ก.พ. 2540

วันเดือนปี	จำนวน หัวหน้า	สัญชาติ	พฤติกรรม	จำนวน ผู้ถูกบังคับ	จำนวนเด็ก		จำนวนผู้ใหญ่	
					ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
30/4/36	2	เขมร	บังคับให้ขอตาน	5	2	1	-	2
18/1/37	2	ไทย	ให้ขอตานเสพทางทวาร	15	15	-	-	--
11/3/37	1	บังกลาเทศ	บังคับให้ขอตาน	6	2	4	-	-
29/3/37	1	ไทย	บังคับให้ขอตาน	4	4	-	-	-
22-23/4/37	7	พม่า	บังคับให้ขอตาน	24	7	13	4	-
13/7/37	1	ไทย	นำมาขอตานโดยเก็บเงินก่อน	18	13	5	-	-
19/7/37	4	พม่า	บังคับให้ขอตาน	6	4	2	-	-
31/5/37	3	เขมร/พม่า	บังคับให้ขอตาน	11	4	7	-	-
7/6/38	2	พม่า	เดินเก็บเงิน/บังคับให้ขอตาน	30	9	8	7	6
29/8/38	1	เขมร	บังคับให้ขอตาน	17	7	4	2	4
30/4/39	1	เขมร	บังคับให้ขอตาน และเก็บเงิน	46	18	14	-	13
31/5/39	1	ไทย	บังคับให้ขอตาน และเก็บเงิน	22	6	7	1	8
26/7/39	2	ไทย	บังคับให้ขอตาน และเก็บเงิน	33	8	12	3	11
4/8/39	1	พม่า	บังคับให้ขอตาน	29	9	8	5	7
28/9/39	2	ไทย	บังคับให้ขอตาน และเก็บเงิน	10	3	2	2	3
8/11/39	1	เขมร	บังคับให้ขอตาน และเก็บเงิน	38	11	16	5	6
3/2/40	2	ไทย	นำมาขอตานและเก็บเงิน	14	2	7	1	4
รวม	33			328	125	110	29	64

ที่มา: กองสวัสดิภาพเด็ก, 2540

ตัวเลขที่แสดงจำนวนและแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของขอตานเด็กชาวเขมรจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้สะท้อนให้เห็นขนาดของตลาดแรงงานเด็กเขมรในประเทศไทยว่า มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าเดิมด้วย ทั้งนี้อาจเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่าจำนวนเด็กเขมรที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยเติบโตเพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตที่ว่าในช่วงปีที่ผ่านมาี้มีจำนวนเด็กเขมรที่เข้ามาทำงานเป็นเด็กเร่ร่อนขอตานในประเทศไทยเพิ่มจำนวนขึ้นมาก นั่นเอง ซึ่งเป็นข้อมูลทางสถิติที่ได้รับจากโครงการวิจัยเรื่องแรงงานเด็กจากกัมพูชา (รัตใจ อัจยุตโยธิน, เกสร จรรยา และปิยพันธ์

จรรยา, 2541) นอกจากนี้ยังพบว่า การเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นความต้องการของตัวเอง ร่วมกับการสนับสนุนของพ่อแม่หรือเครือญาติที่ต้องการให้เด็กเข้ามาทำงาน หรือเด็กบางรายก็ชักชวน กันมาทำงานกับกลุ่มเพื่อนๆ โดยไม่บอกให้พ่อแม่รู้ การได้รับรู้ข้อมูลจากผู้ที่เคยทำงานในประเทศไทย อยู่ก่อนแล้ว ได้ยินเรื่องการทำงานได้เงินมาก ได้เห็นบ้านเมืองที่เจริญ ทำให้เด็กอยากเข้ามาแสวงโชค ทำงานหาเงิน อยากจะมาเห็นว่าเมืองไทยเป็นจริงอย่างที่ได้อิน ได้ฟังหรือไม่

3.6.4 จำนวนรอบที่เข้ามาของคนขอทาน

ข้อค้นพบที่สำคัญ จากผลการจัดทำทะเบียนประวัติ ดำเนิน รูปพรรณ ร่องรอยบาดแผล หรือ อาการเจ็บป่วยของคนขอทานต่างด้าวที่ทางสถานแรกรับฯ เคยให้ความช่วยเหลือ พบว่า คนขอทานต่างด้าว ที่ถูกจับกุมนำส่งเข้าสถานแรกรับฯ จะมีการหมุนเวียนเข้าออกในสถานแรกรับฯ ตั้งแต่หนึ่งรอบไปจนถึง มากกว่าสิบรอบขึ้นไป (ตารางที่ 3.10) ดังนี้

ตารางที่ 3.10: จำนวนรอบคนขอทานต่างด้าวที่เข้ารับการสงเคราะห์ ในสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี ในแต่ละปีงบประมาณ

จำนวนรอบที่เข้ารับ การสงเคราะห์	จำนวนคนขอทานต่างด้าวที่ถูกควบคุมตัวในแต่ละปีงบประมาณ (คน)			
	2544	2545	รวม	ร้อยละ
รอบแรก	1,018	537	1,555	43.53
รอบ 2	462	194	656	18.37
รอบ 3	385	164	549	15.37
รอบ 4	231	117	348	9.74
รอบ 5	111	76	187	5.24
รอบ 6	56	45	101	2.83
รอบ 7	44	22	66	1.85
รอบ 8	24	21	45	1.26
รอบ 9	17	11	28	0.78
รอบ 10 ขึ้นไป	23	14	37	1.04
รวม	2,371	1,201	3,572	100.00
ร้อยละ	66.38	33.62	100	

ที่มา: จำนวนจากรายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทาน โดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง นนทบุรี, 2546

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 สถานแรกรับฯ สามารถควบคุมตัวคนขอทานต่างด้าวที่ย้อนกลับเข้ามาขอทานเอาไว้ได้จำนวน 1,201 คน ซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าในปีงบประมาณที่แล้วที่มีจำนวนมากถึง 2,371 คน และพบว่า **คนขอทานต่างด้าวที่ย้อนกลับมากกระทำกรขอทานหลังจากการถูกจับกุมแล้ว ส่วนใหญ่เป็นชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในปอยเปต** โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.11: แสดงจำนวนรอบของคนขอทานต่างด้าวที่ถูกควบคุมตัวในปีงบประมาณ 2545

จำนวนรอบที่เข้ารับ การสงเคราะห์	จำนวนคนขอทานต่างด้าวที่ถูกควบคุมตัวในปีงบประมาณ 2545 (คน)					
	ชาย	หญิง	เด็กชาย	เด็กหญิง	รวม	ร้อยละ
รอบแรก	53	228	137	119	537	44.71
รอบ 2	13	83	44	54	194	16.15
รอบ 3	12	79	33	40	164	13.66
รอบ 4	7	67	22	21	117	9.74
รอบ 5	5	52	12	7	76	6.33
รอบ 6	5	30	6	4	45	3.75
รอบ 7	3	15	3	1	22	1.83
รอบ 8	4	12	2	3	21	1.75
รอบ 9	2	6	3	0	11	0.92
รอบ 10 ขึ้นไป	5	8	1	0	14	1.17
รวม	109	580	263	249	1,201	100.00
ร้อยละ	9.08	48.29	21.90	20.73	100	

ที่มา: คำนวณจากรายงานการดำเนินงานช่วยเหลือคนเร่ร่อนขอทานโดยสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่ง นนทบุรี, 2546

ผลการศึกษาโดยสรุป เห็นได้ว่า คนขอทานต่างด้าวที่ถูกจับกุมนำส่งเข้าสถานแรกรับฯ จะหมุนเวียนเข้าออกในสถานแรกรับฯ สูงสุดประมาณ 2-5 รอบหลังจากนั้นจะลดลง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะไม่มีมาตรการรองรับที่เป็นรูปธรรม เพื่อสกัดกั้นคนขอทานต่างด้าวให้กลับมาสู่วงจรขอทานเป็นขอทานอีก ดังนั้น เมื่อคนขอทานนำทรัพย์สินกลับประเทศ เมื่อใช้จ่ายหมดจะกลับมาขอทานใหม่หรือบางรายที่ลักลอบเข้ามาทำการขอทานได้ทรัพย์สินพอสมควรแล้ว อยากกลับประเทศจะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม เพื่อจะได้เข้ารับบริการในสถานแรกรับฯ ด้วยเหตุผลที่ว่า **“อาหารอร่อยดี ที่นอนสบาย มี**

ตำรวจผลักดันส่งกลับประเทศไม่ต้องเสียสตางค์ แล้วกลับมาทำการขอทานใหม่อีก” จนกลายเป็นอาชีพขอทานที่ถาวรในที่สุด นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามคุณหทัยรัตน์ โชติพานิช ซึ่งเป็นผู้ดูแลสถานแรกรับฯ ทำให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้จากทางสถานแรกรับคนไร้ที่พึ่งนนทบุรี ยังคงมีข้อจำกัดอย่างมาก เนื่องจากคนขอทานต่างด้าวที่เข้ารับบริการในสถานแรกรับฯ มีจำนวนมากเฉลี่ยสัปดาห์ละ 20-40 ราย สถานแรกรับฯ จึงประสบปัญหาด้านการสื่อสารอย่างมาก ทำให้การสอบประวัติและจัดทำข้อมูลประวัติผู้รับไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ถึงแม้จะได้รับการสนับสนุน ล่ามจากองค์กร IOM สัปดาห์ละ 1 วัน แต่ไม่เพียงพอเพราะผู้รับฯ มีจำนวนมาก ดังนั้น หากได้รับการสนับสนุนอาสาสมัครชาวแกมพูชาในประเทศไทย หรือ ล่ามจากสถานทูตแกมพูชา เพื่อช่วยตรวจสอบประวัติคนขอทานต่างด้าว จะทำให้การจัดทำทะเบียนประวัติเป็นไปอย่างมีมาตรฐานขึ้น และอาจสามารถนำข้อมูลที่รับไปวิเคราะห์วางแผนเพื่อหามาตรการรองรับการแก้ไขปัญหาคือขอทานต่างด้าวได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved